

ÎN ACEA ZI...

de Șef rabin dr MOSES ROSEN

În acea zi, a șasea zi a lunii Sivan, s-a zguduit din temelii orînduirea înrobirii omului. Sclavii de ieri ai lui Faraon se aflau încă uluiți de miracolul ce-l trăiseră. Ceea ce se părea de necrezut, se întâmplase. Intr-un miez de noapte ei s-au pomenit dincolo de țărurile în care-și duseseră pînă atunci traiul amar. Palatele monarhului nu se mai clădeau acum cu sudoarea frunții lor, el nu se mai scălda în singele copiilor lor, bicul satrapilor lui nu-i mai amenința.

Totuși, ei nu erau încă oameni liberi. Spinarea le era prea încovoiată de umilințe, sufletul prea îmbibat de suferințe, conștiința prea încărcată de prejudecăți. Fantomele trecutului alergau în urma lor, luind fie chipul cărelor de luptă faraonice, fie acela al săbiilor amalekite, umplîndu-le inimile de spaimă.

În acea zi, a șasea a lunii Sivan, s-a întâmplat marea minune a eliberării lor sufletești. S-au dărîmat, atunci, zidurile care le mai înăbușeau perspectiva unei vieți noi, s-au sfărîmat cătușele care le mai înlănțuiau conștiințele. Forțele oarbe ale naturii au încetat să le inspire groază, pumnul tiranilor de odioasă răză, pumnul de neînvins. Lumea nu mai era junglă, iar fiii omului nu mai erau fiare care se pîndesc spre a se sfîșia reciproc. Pe deasupra tuturor se afla forța care cîrmuiește destinele omenirii și care dă vieții un sens. Unitatea Creatorului are al ei corolar firesc, unitatea creațiunii.

Monoteismul proclamă frăția și solidaritatea tuturor noroadelor, fii ai aceluiași Părinte Ceresc; afirma o singură atotputernicie, acea a dragostei aproapelui; explorează și valorifică resursele morale de nescut ale omului, filonul de aur ce se află în adîncurile sufletului ale ființei care merită, pe drept cuvînt, titulatura de „coroană a creațiunii”.

În acea zi, regii lui Esav și ai lui Ismael au întîmpinat cu dispreț învățatura care primejdia însăși fundamentalele orînduirii lor războinice și sclavagiste. Cum puteau ei să accepte porunca: „Să nu uciți”, dacă știau că numai prin crimă își puteau menține dominația asupra multumilor? Cum puteau să primească acel: „Să nu furi”, care le răpea posibilitatea de a-și continua jaful și exploatarea nemiloasă a robilor din toate semințiile, robi aparținînd tuturor popoarelor? Puteau ei, oare, să nu se cutremure cînd au luat cunoștință de un crez care unește pe cei asupriți într-o comunitate de luptă

Pînă la 120 de ani

Este bine cunoscută urarea tradițională: „Să trăiești pînă la 120 de ani” — *Ad mea vâsrim*. De ce tocmai această cifră simbolizează împlinirea vieții?

Explicația cea mai curentă o găsim în versetele biblice. Astfel, în Geneza (6,13) e scris: „Domnul a zis: Duhul meu nu va rămînea pururea în om... Zilele lui vor fi de 120 de ani”. Dar cel mai des se face legătura cu vîrsta pe care a atins-o Moșe Rabenu: „Moșe era în vîrstă de 120 de ani cînd a murit; și vederea nu-i slăbise și puterea nu-i trecuse” (Deuteronom 34,7).

În iudaism se face de multe ori legătura între o viață plină de har și înțelepciune și vîrsta de 120 de ani. Sînt citați, de exemplu, mari învățați ca Hilel, Johanan ben Zakai, rabi Akiva și alții care au atins această vîrstă.

Există, se înțelege, și versiuni de alt ordin. Oamenii de știință au susținut că în antichitate, în regiunea Orientului Mijlociu, nu cifra 100 reprezenta o bază de calcul ci cea de 60. (De altfel, chiar în Biblie se întîlnește, de mai multe ori un multiplu al acestei cifre). Se consideră deci că urarea tradițională ar putea decurge și de aici.

împotriva războaielor, care le dă conștiința invincibilității lor?

În acea zi, a șasea a lunii Sivan, a pornit în cele patru vînturi, peste veacuri și milenii, marea învingătoare: Cuvîntul. El ne învață înțelepții noștri, a generat creațiunea. Prin miraculoasa-i forță, haosul a făcut loc ordinei, universul a pîșit din abisul unui „tohu — vabohu” spre culmile armoniei. Cuvîntul divin era menit să sălășluiească aici pe pămînt și să-l transforme din pustietate în paradis. Oamenii l-au izgonit, însă, din domeniul realizărilor concrete spre sferele abstracțiunii. Adam, prin lăcomia lui, Cain, prin fratricidul lui, generația potopului prin fărâdelegile ce le săvîrșea, acea a turnului Babel prin trufia ce o rodea, toate patimile și slăbiciunile bieteii ființe umane goneau mereu acest cuvînt al adevărului și al dreptății tot mai sus, spre cer. Pentru toți cei ce voiau să rămînă robi ai instinctelor primare era mai comod ca ecoul acestui cuvînt să rămînă cît mai îndepărtat. Abraham, însă — continuă să ne povestească aceiași înțelepți — cu a lui nemărginită dragoste de oameni; Ithac, cu al său nestăvilit spirit de sacrificiu; Iaacov, cu a sa nepotolită sete de învățătură; Iosef cu a sa neasemuită fidelitate, au rostit din nou acest cuvînt năzuind să-l readucă acolo unde îi este locul: în sufletul și în conștiința oamenilor.

Decalogul a reabilitat acest cuvînt. Minunea cea mare întîmplată în acea zi nu constă numai în faptul că el a răsunat ci, ceea ce e mult mai impresionant, într-aceia că un norod întreg l-a înțeles și l-a însușit. De atunci începe el a rămas săpăt nu numai în piatra Tablelor Legii, ci și în inimile purtătorilor săi.

El ne înarează elanul cu care ne avîntăm spre zările libertății tuturor oamenilor, el ne oțelește voința de a cimenta din ce în ce mai puternic sentimentul solidarității și unității umane, el ne călăște energiile în munca pentru orînduirea dreptății pe acest pămînt.

Mîinile

Mama crede în vise și în suferințele morților. Dacă se scoală dimineața, foarte devreme, preocupată și grăbită, fără să mă bage în seamă, și pleacă repede, fără nici o plasă în mînă, știu că a visat într-un anumit fel pe unul din morții ei și acum merge să aprindă lumînări. Poate i-au apărut în vise taie sau bunicii, poate una din surorile ei, poate fiul ei cel dîntit, cel care doarme somnul de veșnic adolescent în dealul cimitirului. Cel mai des stă de vorbă cu mama ei. Cu ea se înțelege mai bine. Eu n-am cunoscut-o pe bunica, o știu numai dintr-o fotografie îngălbenită, dar m-am obișnuit încă din primii ani ai copilăriei cu prezența ei de duh ocrotitor al casei. Și la cimitir, vara, cînd mergem la ea, prin iarba înaltă udă de rouă, după un ropot de plîns, care o înăbușă și apoi o liniștește, mama stă de vorbă cu bunica, îi spune necazurile, îi cere sfat și sprijin. Doar ea poate orice și e altă de bună și înțeleaptă și poartă de grijă copiilor și nepoților ei... „Mama mea, Dumnezeu s-o tere, cu mîinile ei binecuvîntate...” — așa încep întotdeauna istorisile despre minunățiile care ieșeau din mîinile mamei ei.

„Cu Dumnezeu și cu morții ei stă apoi de vorbă în fiecare vineri seara, aplecată deasupra lumînărilor. Își acoperă fața cu mîinile, o aud cum plînge încetitor ca într-o litanie și cum îi roagă pe toți ai ei de dincolo s-o ajute, să-i ocrotească copiii și nepoții și pe toți cei dragi de aici, să-i dea și ei putere să poată munci mai departe. A terminat rugăciunea — și cititul din cartea ei și se întoarce printre noi senină, parcă toată oboseala

SUFLETUL VIU AL TOREI. — Corul cursurilor Talmud Torei din București

Sufletul Torei

Intr-unul din basoreliefurile arcului lui Titus de la Roma, soldații romani, încununați cu lauri, poartă în triumf obiectele sacre ale templului din Ierusalim. În templu se găseau puține obiecte și nici o statuie, așa încît cercuitorii au putut să-și imagineze că arzînd templul și jefind relicvele au distrus obiectele de cult ale iudeilor. *Judea delata?* Nu, obiectele sacre ale Iudeei nu fuseseră distruse. Unul dintre soldații poartă în spinare o simplă cutie alungită, dar care conține, fără îndoială un Sefer-Tora, un sul al Legii lui Moșe. Din acest sul existau în acea epocă mii de exemplare; alte mii vor fi curînd recopiate. Grație acestor păduri de cărți, în care fiecare arbore poartă textul Pentateuhului lui Moșe și nimic mai mult, iudaismul a supraviețuit. Dimensiunile Torei, — 5845 de versete — face ca acest sul să fie greu, anevoios de manevrat, incomod de transportat. Dar ce importanță are asta?

În caz de pericol, acesta e obiectul pe care evreii sar să-l salveze, înaintea oricărui alt lucru; el este bunul lor absolut. Pentru el, ca și pentru un copil, oamenii se aruncă și în foc ca să-l salveze. Fidelitatea poporului față de Tora lui Moșe se manifestă spectaculos prin aceea că acordă unui obiect un caracter sacru.

La prima vedere această sacralizare nu pare să se diferențieze de aceea care aureolează simbolurile și relicvele altor comunități umane. Un Sefer-Tora inspiră respect, în prezența lui simți un suflu de mister, ca în prezența oricărui simbol religios. Instalat în sinagogi la locul cel mai de seamă, în Arca sfîntă, el e ascuns privirilor printr-o perdea. Toată sinagoga e sfîntă, dar Sefer-Tora se află în Sfînta sfintelor. Deși sinagoga permite credincioșilor să se roage șezînd, cînd perdeaua e trasă la o parte din fața Sefer-Torei, obstea se ridică în picioare. Este clipa solemnă a liturghiei evreiești: ai impresia că te afli din nou la acordarea decalogului și că întreg poporul lui Israel așteaptă în picioare să primească cuvîntul lui D-zeu.

Dar această sfîntenie, dusă adesea pînă la evlavie naivă, are în iudaism un aspect cu totul deosebit. Dintre toate cărțile sfînte ale omenirii, singur Sefer-Tora cere să fie redactat conform tradiției. El trebuie transcris de mînă de bărbat, pe pergament, absolut conform modelului a cărui existență se pierde în negura vremii și despre care tradiția spune că e chiar acela pe care Moșe l-a transcris în desert. Fidelitatea e absolută nu numai în ce privește textul, dar și în aranjamentul și caracterul literelor și al semnelor. Fiecare evreu trebuia să scrie în cursul vieții sale un Sefer-Tora: ciudat pelerinaj care nu reduce pe discipol la locul sanctificat de către profet, ci care îl face să repete, pe propria sa cale, gestul prin care se transmite mesajul. Fără îndoială acest rit a căzut în desuetudine și majoritatea evreilor încredințează execuția Sefer-Torei unui cărturar specializat. Totuși, exigența absolută este menținută și orice călcare a regulilor de transcriere face ca acel Sefer-Tora să nu mai poată fi folosit. Un Sefer-Tora în care se descoperă o greșală, oricît de neînsemnată, un Sefer-Tora în care un cuvînt sau o literă — oricît de neînsemnată — s-a șters, un Sefer-Tora tipărit, toate sînt inutilizabile. Un asemenea Sefer-Tora este înmormîntat cu tristețe, ca o ființă decedată. Viața sfîntă a Sefer-Torei constă în întregime în această scrupuloasă fidelitate a textului față de acel al lui Moșe.

De 3500 de ani totul se întîmplă ca și cum fiecare Sefer-Tora nu trăiește decît în măsura în care conservă textul Legii lui Moșe în autenticitatea sa integrală. În învățătura sfîntă a iudaismului, Sefer-Tora atestă că nu urmele timpului și nici dezagregarea materiei duc la moartea Legii, ci infidelitatea față de textul lui Moșe. Cînd un Sefer-Tora moare de bătrînețe sau prin accident, literere sale își iau zborul, așteptînd să fie culese din aer

LEON VOLOVICI

(Continuare în pag. VII-a)

De la Mendele la Gebirtig

YWO, Institutul de cultură iudaică, și-a propus culegerea și conservarea datelor cât mai cuprinzătoare privind toate sferele vieții evreiești, promovarea literaturii idiș și ebraice, inițierea de studii în problemele comunităților din lumea întreagă. În cei peste 50 de ani de existență Institutul, unic în felul său, a atras la activitatea sa sute de erudiți, cercetători pasionați ai vieții culturale evreiești Biblioteca acestei adevărate academii iudaice dispune de peste 100 000 de volume, iar arhivele ei cuprind mai mult de 100 000 de manuscrise și documente.

Fondul de ediții rare și manuscrise al YWO se îmbogățește mereu. În acest sens se menționează recenta achiziționare a unui exemplar din prima ediție a cărții lui Mendel Moher Sforim, „Omulețul”. Cartea purta și un subtitlu: „Descrierea vieții lui Ithac Avraham Tachif de către Ais”. Ais reprezintă inițialele autorului, Abramovici I. Șulem, numele adevărat al lui Mendel Moher Sforim. După cum se știe, apariția romanului „Omulețul” reprezintă un moment de deosebită însemnătate în cultura evreiască, el marcând nașterea literaturii moderne idiș.

Deși coperta exemplarului recent achiziționat nu este originală, cercetările făcute, compararea cu descrierea primei ediții a „Omulețului” în „Bibliografia Mendel Moher Sforim” redactată, în 1968, sub auspiciile Universității ebraice au dus la concluzia că, într-adevăr, volumul face parte din ediția princeps a lucrării clasicului literaturii idiș, tipărită la Odesa în anul 1865. Romanul fusese publicat mai înainte, în serial, în ziarul „Kol Mevasser” tot din Odesa.

De incontestabilă valoare bibliofilă sînt și cele patru caiete de note ale poetului și compozitorului popular Mordehai Gebirtig. Născut la Cracovia în 1879, Gebirtig a fost exterminat de nazisti, în anul 1942, în ghetoul orașului său de baștină. Caietele achiziționate de YWO cuprind o parte din cele mai cunoscute poeme populare ale lui Gebirtig: *Kinderjorn*, *Huliet*, *Di lialke*. Cea mai cunoscută este însă, fără îndoială, *Unser steit brent*, compusă în 1938 și care a devenit un îndemn la luptă și rezistență în lagărele și ghetourile din teritoriile răsăritene ocupate de nazisti. Unul din caiete cuprinde compoziții din ghetto.

Salvate de fiica lui Gebirtig, caietele au fost transmise prietenei ei, fiica muzicianului Ian Hoffman, exterminat și el de nazisti.

Colecția de cărți de muzică sinagală a fost și ea îmbogățită cu câteva exemplare rare ale revistei *Di Šil* und *Ha-zonim Velt* (Sinagoga și cantorii) care a apărut între anii 1933—1939 la Varșovia, precum și cu unele exemplare din anii 1934—1935 ale periodicului american *Idișe-Musik* și ale publicației *The Cantor's Voice* din New York.

LEON FELIPE (poet spaniol)

AUSCHWITZ

Tuturor evreilor din lume, prietenii mei,
frații mei.

Acești poeți ai infernului:

Dante, Blake și Rimbaud...

să-și spună cuvîntul în șoaptă...

și cîntul, neauzit să și-l facă...

...să tacă!

Acum, fiecare dintre noi,

cei ce trăim pe această planetă,

cunoaștem, despre infern, mai mult

decît toți acești mari poeți luați împreună.

Știu foarte bine că Dante,

oh, marele virtuoz,

cînta minunat la vioară...

Dar nimeni să nu-mi mai pretindă acum,

că miraculoasele sale terțete

și endecasilabele sale perfecte

mai pot îngrozi pe acest copil evreu

ce se află acum singur, acolo,

despărțit de părinții săi...

Singur!

așteptîndu-și la Auschwitz rîndul

la dalele incinse ale cuptorului.

Dante... tu ai coborît în Infern

mină în mină cu Virgiliu

(Virgiliu „marele Cicerone“)

și acel itinerar al vostru, din „Divina Comedie“,

a fost doar o plăcută aventură

de călătorie, muzică și poezie.

Dar asta este altceva... altceva.

Cum să-ți explic?

tu, care nu te-ai ridicat prea mult

prin infinita lumilor imaginație!

Tu... Dante n-ai imaginație.

Adu-ți aminte că în „Infernul“ tău

nu-și știe locul fie și un singur copil...

Și pe acesta, pe care îl vezi acolo...

privește-l: se află singur.

Singur, fără nici un cicerone...

așteptînd să se deschidă porțile infernului,

pe care tu, biet florentin

nici măcar în închipuire

nu ți l-ai putut figura!

Dar asta este altceva... Cum să-ți explic?

Privește! Acesta este un loc

unde nu se poate cînta la vioară.

Aici, corzile tuturor violonilor din lume plesnesc.

Poeți ai infernului m-ați înțeles?

Și tu Virgiliu, și tu Dante, și Blake și Rimbaud...

Vorbiți mai în șoaptă!

Și cîntul să vi-l faceți neauzit...

Amuțiți!

Arcușul meu, de asemeni, este al unui mare muzician,

și sunetele, multe ori în Infern le-am răspîndit.

Acum însă aici...

îmi sparg vioara... și tac... și sînt îngrozit!

din spaniolă de ESDRA ALHASID

PORȚILE DE FIER

Hidrocentrala de la Porțile de Fier a furnizat în sistemul național cel de-al 100-lea milion kilowat-oră energie electrică peste planul revenit de la începutul anului.

NOUTĂȚI URBANISTICE

Constanța cunoaște în această primăvară importante înnoiri urbanistice. Se efectuează lucrări de reparații și modernizări de străzi pe o suprafață de peste 250 000 m.p. Se află, de asemenea, în curs de execuție două pasaje subterane pentru pietoni, se amenajează parcuri și spații verzi etc.

ROMÂNIA LA TIRGURI INTERNAȚIONALE

De la începutul acestui an, România a participat cu o largă și variată gamă de produse la 7 manifestări internaționale de prestigiu. La multe dintre acestea, exponatele românești s-au impus în competiția cu produse similare din alte țări.

În cel de-al doilea trimestru, România va fi prezentă la alte 8 tirguri internaționale ce vor avea loc la Milano, Hanovra, Tokio, Casablanca, Detroit, Budapesta, Poznań, Bilbao, precum și la expoziția tehnică internațională „Electro 77” care va fi organizată la Moscova.

Participarea la tot mai multe manifestări internaționale reflectă potențialul din ce în ce mai înalt și posibilitățile sporite pe care le oferă economia românească pe linia schimburilor reciproce, ca și aprecierea deosebită de care se bucură exponatele sale prezentate în asemenea confruntări. Ea se înscrie pe linia politicii României socialiste de promovare largă a relațiilor și cooperării economice, în condiții reciproce avantajoase, cu toate statele lumii.

SE EXTINDE REȚEAUA COMERCIALĂ

Pentru dezvoltarea în continuare a rețelei de desfacere s-a stabilit un amplu program de investiții prin care se urmărește construirea, în acest cîcinal, a unei suprafețe comerciale noi de circa 1,3 milioane mp, cu peste 50 la sută mai mult decît în perioada 1971—1975. Se vor construi, între altele, mai multe sute de magazine specializate și va continua realizarea de mari magazine universale și generale. În paralel, se vor moderniza circa 875 de unități actuale.

EDIFICII ȘCOLARE

În cel mai tînăr cartier de locuințe al Vasluiului a fost dată în folosință o nouă școală cu 20 săli de clasă, cu laborator și atelier-școală pentru practica elevilor. Tot aici, în zona industrială, se vor construi noi cămine cu 320 locuri fiecare și o sală de gimnastică.

NAVELE GALAȚILOR

La șantierul naval Galați au fost lansate două noi nave: „Feldioara” de 8 750 tdw și „Tg. Bujor” de 18 000 tdw. În acest fel capacitatea totală a navelor construite de aceste șantieri a crescut la 1 milion tdw. Ca număr de vase, însumează 135 vase maritime cu capacitate de 4 500 tdw și 18 000 tdw, vapoare pentru flota românească ori destinată clienților externi.

LA UMBRA ZGIRIE NORILOR

Apariția în limba franceză a unui nou volum de nuvele ale lui Isaac Bashevis Singer prilejuiește ziarului Le Monde cîteva reflecții privind universul spiritual din care descede autorul și care inspiră opera sa.

Lumea tirgșorului evreiesc galician de altă dată, în care se vorbea cu atîta fervoare despre rabini erudiți făcători de minuni, lumea în care hasidismul a adus un suflu de prospețime și înseninare a dat naștere unei literaturi specifice care — peste secole — își pune amprenta pe opera celor mai mulți scriitori de limbă idiș. Veacul al XX-lea a lărgit orizontul de inspirație al acestora dar amprenta specifică nu s-a estompat, deși ce a rămas din vechiul tirgșor s-a pulberat sub șenilele tancurilor sau în fumul crematoriilor. Acest tirgșor, cu lumea și cu visele sale — seria Edgar Reichman în Le Monde — este universul din care vine și Isaac Bashevis Singer. Proza sa se înscrie în cea mai bună tradiție a literaturii idiș, chiar atunci cînd scrie în limba engleză. Deși eroii nu mai fac parte din galeria pe care ne-au lăsat-o premegătorii săi, I. L. Pereș sau Șalom Alechem, ei poartă încă, la umbra zgirie norilor, nostalgia mediului din care au descins. Comportamentul lor, aspirațiile lor, visele lor, totul demonstrează permanența fantasmelor de altă dată. Supraviețuitori ai ghetourilor, copiii lor, rabini erudiți sau

Varia-Varia

scriitori, oameni de știință, cerșetori sau filantropi, galeria personajelor zugrăvite de Singer „este, fără îndoială, unică în lumea de astăzi”.

Cele patru nuvele care formează lucrarea recenzată în Le Monde, grupate sub titlul uneia din povestiri — „Coroana de fulgi” — a fost distinsă cu un prestigios premiu literar american, „National Book Award”. Dealtfel, Singer a mai primit, în 1965, și un premiu literar francez, „Magicianul din Lublin” a fost atunci distins ca cea mai bună carte străină a anului.

Opera lui Isaac Bashevis Singer, se sublinia în Le Monde apare „ca un giuvaer de toată frumusețea al unei veritabile culturi ce se îndrîjește să supraviețuiască tuturor vicisitudinilor”.

ARHIVELE ISTORIEI

La Arolsen, o mică localitate din R.F.G. funcționează de 32 de ani, adică chiar de pe la sfîrșitul celui de al II-lea război mondial, un organism intitulat S.I.R., „Serviciul internațional de cercetări” (Recherches). Aflat sub egida Crucii Roșii internaționale, S.I.R. a adunat milioane de fișe, sute de mii de dosare privind persoanele care au suferit persecuțiile naziste. Se găsesc acolo liste de deportați și de inter-

nați în lagăre de diverse tipuri, dosare privind persoane dispărute fără urmă, informații referitoare la copii smulși părinților lor în diferite regiuni ale Europei, relații despre oameni depozdați de identitate, frustrați de memorie. Treizeci și doi de ani după încheierea războiului, serviciul din Arolsen continuă să funcționeze și personalul său specializat îi sint încă supuse spre studiu destule cazuri complexe care ridică probleme dificile. Fiecare raport sau fișă analizată, cu tot limbajul sec administrativ, lasă să se întrevadă un destin tragic. Sute de mii de fișe, sute de mii de drame omenestii...

Într-o lucrare recent apărută, publicistul francez Marc Hillel întreprinde o anchetă asupra activității acestui organism unic în genul său. Autorul s-a ferit să literaturizeze sau să comenteze. Faptele sînt expuse în stilul lapidar al documentelor prezentate și tocmai pentru aceasta sînt mai impresionate. De la această regulă pe care și-a impus-o nu face excepție nici ultimul capitol al anchetei, intitulat: „Minciuna Auschwitzului”. (Se știe că anumite reacționare răspîndesc, în ultimii ani, cu tot mai multă îndrăzneală, versiunea că genocidul hilerist nici n-ar fi existat, sau — în orice caz — este exagerat). Marc Hillel nici măcar nu spune că acești „contestatari” mint. El lasă ca obiectivitatea documentelor să răspundă. „Arhivele istoriei” de la Arolsen vorbesc mai limpede decît orice alt argument.

Sinagogile din Rio de Janeiro

În imediata vecinătate a autostrăzii care străbate marele oraș Rio de Janeiro, nu departe de Copacabana, renumita plajă de pe litoralul atlantic al Braziliei, s-a aflat sinagoga evreilor din Europa centrală. Construcție modernă, în stilul specific orașului, aceasta este cea mai tânără sinagogă din Rio, fiind construită în 1942. Rabinul Heinrich Lemle, originar din Augsburg (Germania), a reușit să strângă în jurul congregației pe care a înființat-o aproape 1000 de familii. Recent, s-a sărbătorit aniversarea a 35 de ani de existență a sinagogii. În decursul acestor ani, congregația care — la început — avea un caracter oarecum închis a inclus și membri mai vechi ai comunității locale. Acum, la sinagogă, în afara serviciilor religioase, se vorbește limba țării — portugheza — membrii congregației participând la activitatea cultural-socială a societăților grupate în Federație înființată la Rio în 1947.

Drumul parcurs de congregația rabinului Lemle oglindește, într-o oarecare măsură, istoria comunității din Rio de Janeiro. În fosta capitală a Braziliei (oraș cu peste 4.000.000 locuitori) s-a semnalat pentru prima oară constituirea unei instituții comunitare în 1846. Fondatorii au fost imigranți din țările Africii de nord. La începutul secolului existau două sinagogi în jurul cărora se desfășurau activitatea comunităților. Una aparținea celor originari din țările orientale, cealaltă celor din Franța, și, în general, din țările europene. Acestea din urmă i s-au alăturat și cele cîteva familii a căror origine se pierde mult în trecut. Fiecare din cele două congregații desfășurau propria lor activitate cultural-socială. Abia în perioada dintre cele două războaie, cînd numărul evreilor din Brazilia a crescut și s-au înființat la Rio de Janeiro noi sinagogi, organizații culturale și de asistență, activitatea comunităților s-a unificat. Emigranților veniți din Europa centrală în preajma și în cursul celui de al doilea război mondial le-a trebuit o oarecare perioadă de timp pentru a se integra acestei activități.

Comunitatea din Rio de Janeiro numără în prezent aproape 50.000 de suflete. În oraș funcționează 9 sinagogi, 3 biblioteci, 13 instituții educative, cîteva centre de asistență. La Petropolis, suburbie a orașului, funcționează o ieșie, frecventată și de cursanții din alte țări ale Americii centrale și de sud.

Membrii actualei comunități aparțin, în cea mai mare parte, generației născută în țară așa că apartenența la congregații deosebite nu mai își are originea în locul de naștere. Fie că sînt sefarzi sau askenazi, fie ortodocși sau reformați, ei se consideră toți membri ai aceleiași comunități și în acest sens se desfășoară activitatea lor de cult, cultură și asistență.

meridiane

Comunități evreiești din Franța meridională

Scriitorul francez Armand Lunel a publicat recent, în editura Albin Michel, un volum intitulat „Prezențe ale iudaismului”, în care se ocupă de evreii din Languedoc, Provence și fostele state franceze ale papei.

Cartea nu este numai o cronică istorică, ci caută să evoce specificul vieții iudaice din diferitele orașe ale regiunii. Este zugrăvit orașul Carpentras, care în secolul al XVIII-lea număra o populație evreiască de circa 1000 de suflete. Cartierul evreiesc este alcătuit din străzi strîmte. Din cauza lipsei de spațiu, clădirile sînt construite în înălțime. Sinagoga actuală datează din 1741. Considerată de către burghezia franceză a orașului ca prea frumoasă, împotriva ei s-au ridicat glasuiri de protest. În urma acestei intervenții, sinagoga a fost redusă la dimensiuni mai modeste. În schimb, interiorul a primit un plus de înfrumusețare. „Întrată în sinagogă, vizitatorul are surpriza de a fi transportat în mijlocul lambrurilor împodobite cu caneluri și aurărie unei săli de festivități a lui Ludovic al XVI-lea...”

Evreii din Languedoc sînt atestați încă din secolul al VI-lea. În timpul evului mediu, ei erau grupați în numeroase comunități prospere, îndeosebi în orașele mai mari și în Toulouse, capitala provinciei. De-a lungul a mai multor secole ei s-au bucurat de libertate religioasă. În timpul cruciadei împotriva Albigensilor (1306), practica religioasă iudaică a fost îngrădită, odată cu instituirea unei fiscalități apăsătoare. Mulți dintre evrei au părăsit acele locuri, refugiindu-se în Provence, Catalonia și Roussillon. Reinforși în Languedoc, o mare parte din ei au căzut victimă pogromurilor din timpul cruciadei „păstorilor” din 1320. În 1323, Carol al IV-lea a emis împotriva lor un ordin de expulzare. Cea mai mare parte a plecat în comitatul Venaissin și în Provence. S-au întors peste un secol, numărul lor crescînd treptat pînă în epoca contemporană.

Languedoc-ul a dat erudiți de seamă ai iudaismului, cum sînt Abraham ben David din Posquiers, Abraham ben Isaac din Narbonne și alții.

Existența evreilor în Provence este și mai veche; după descoperiri arheologice recente, ei locuiau în această provincie încă în secolul I e.n. În timpul evului

mediu, prezența lor este semnalată în peste 80 de localități, mulți din ei fiind grupați în confrerii caritabile. Încă din secolul al XIII-lea exista o organizație intercomunitară. Două secole mai tîrziu, un „Conservator al evreilor” era responsabil fiscal al comunităților.

Aflați sub suzeranitatea regală, evreii suferă, începînd din 1294, rigorile impuse de Carol al II-lea, care le interzice accesul la funcții și îi obligă să poarte semnul distinctiv. Totodată instituie taxe fiscale grele. Sînt constrînși să locuiască în cartiere separate ale orașelor provenșale. Începînd cu secolul al XIV-lea, persecuțiile antievreiești îmbracă aspecte singeroase, care au drept consecință, în unele orașe, ca de pildă la Toulon, nimicirea completă a comunităților. Printr-un edict din 1423, regina Yolanda a apărut pe evrei de arestări arbitrare, iar soarta lor s-a ameliorat sub regele René. În epoca modernă și contemporană, evreii au căpătat un important rol social și cultural în sinul societății provenșale.

Provence a fost un important centru al vieții culturale iudaice, iar învățatii ei purtau corespondență cu alte centre, părerile lor cu privire la problemele halahice făcînd autoritate. Contactul cu cultura iudaică și profană sefardă (o parte a teritoriului provinciei s-a aflat un timp sub stăpînirea Spaniei) a avut puternice influențe asupra dezvoltării culturale locale, atît în domeniul religios, cît și în literatură, gramatică și filozofie. Printre erudiții proeminenți ai Provencei se numără Rabi Moses din Arles, fiul său, Iuda, Gershon ben Solomon din Arles, Isaac ben Aba Meri din Marsilia etc.

Viața evreilor din Avignon și comitatul Venaissin a fost concentrată îndeosebi în orașul Avignon, rezidență temporală a papalității. „Evreilor papei”, cum li se spunea, li s-a permis să rămînă în oraș și în comitat, chiar cînd s-au aplicat decretelor de expulzare pentru cei din restul Franței. Vechea sinagogă a fost distrusă de incendiu, în 1845, și reconstruită în stil roman. Cartierul evreiesc era împrejmuit de ziduri groase. Evreii plăteau taxe speciale. Spre sfîrșitul evului mediu, sub protecția papei, ei s-au bucurat de o perioadă de liniște. În timpul rezidenței lor în oraș, papii se foloseau de personal

evreiesc și se citează în acest sens cazul croitorului și bibliotecarului lui Grigore al XI-lea. Papa Clement al VI-lea a intervenit împotriva încercărilor de pogrom din timpul Morții negre (ciuma din secolul al XIV-lea). Prima comunitate evreiască datează din secolul următor.

Evreii din Avignon și comitatul Venaissin aveau propriile lor rituri religioase. Limba lor era un dialect iudeo-provenșal. De asemenea, arhitectura sinagogală avea un stil particular. Printre erudiții mai cunoscuți ai statelor papale au fost Mordehai ben Joseph, Kalonymus, Levi Gershon și alții.

În timpul invaziei hitleriste, în partea din sudul Franței rămasă neocupată și administrată de guvernul de la Vichy, evreii au fost puși mai întîi sub rigorile legii din octombrie 1940, care le impunea un regim de discriminare rasială. Carnetele lor de identitate purtau o stampilă specială. În 1942, un număr de 7.000 de evrei au fost deportați în Germania, internați în lagăre de concentrare. Cei mai mulți au fost exterminați.

În prezent, evreii din sudul Franței sînt reușiți, împreună cu cei aflați în restul țării, în Consistoriul central israelit. Comunitățile evreiești locale se află sub conducerea Consiliului reprezentativ al evreilor din Franța.

MĂRTURII

Congresul Evreilor Canadieni, în colaborare cu Institutul Yad Vashem a inițiat o acțiune de strîngere a datelor privind persoanele exterminate în perioada holocaustului. Supraviețuitorii sau cei care pot da informații, sînt invitați să completeze formulare cu datele respective. După cum se așteaptă, în Israel au fost completate 2 milioane „pagini de mărturie”.

PE LUNGUL DRUM AL MĂTĂȘII

O publicație de specialitate a reproduce un număr de vechi figurine chinezești, comentînd semnificația lor. Se precizează că, la vechii chinezi, exista credința într-o viață viitoare. Împărații și marii demnitari de la curte cereau ca în mormintele lor să fie depuse figurine și obiecte care amintesc de viața lor pe pămînt. Asemenea figurine de argilă, înfățișînd oameni și animale, scene din viața de zi cu zi a epocii sînt și cele prezentate. Artiștii și meșteșugarii chinezi au lăsat astfel posterității o imagine fidelă a tipurilor aparținînd diferitelor grupuri etnice care au trăit în secole îndepărtate în China, a profesiorilor și obiceiurilor populației de altădată.

Printre figurinele amintite, cîteva reprezintă tipuri de evrei. Unii sînt prezentați purtînd pe umeri o lădiță, alții avînd sub braț un sul de stofă sau ținînd un saculeț cu provizii și o cană (unitate de măsură), ceea ce ar demonstra că ocupația lor a fost negoful. Tipurile sînt evidente semitice; conformația facială oarecum asemănătoare celei caucaziene, ochii mari, nasul pronunțat, barbă mare. Portul arată că acești neguțari ar proveni din regiunile mediteraniene ale Asiei sau din Persia.

Figurinele par să provină din perioada dinastiei Tan (secolele VII—X e.n.) denumită „Epoca de aur a Chinei”. La acea vreme China era cel mai mare imperiu și numeroase țări căutau să dezvolte comerțul cu această țară. Negustori din

toate colțurile Asiei și din sudul Europei se îndreptau spre orașele Chinei.

Dar negustorii și meșteri evrei au fost semnalati în China cu mult înainte. Încă din perioada dinastiei Han, China era principalul furnizor de mătase al lumii. De aici se aprovizionau și imperiul roman și Antiohia, unde existau comunități evreiești importante. Comerțul se făcea pe mare și pe uscat. Un drum, care ducea de la coastele Mediteranei spre China, trecînd peste Tigru și Eufrat, peste munții Caucazului, prin Samarkand și Buhara, traversînd deșertul și oaze-orășele, drum lung de mii de mile, fusese numit „Drumul Mătăsii”. Caravane de cămile și cătări erau organizate de negustorii persi, sirieni, evrei. Fiește că acest drum presupunea lungi popasuri. Negustorii se odîneau, se aprovizionau, încheiau tirguri. Comunitățile evreiești care existau în centrele populate de pe acest lung traseu, reprezentau puncte de sprijin pentru caravane. Este știut că încă în secolul VIII î.e.n. exista la Buhara o comunitate relativ numeroasă; la fel și în vechia Mesopotamie, unde s-au stabilit evrei după exilul babilonian — (secolul VI î.e.n.).

O variantă a „Drumului Mătăsii” ducea mai mult pe mare și era folosită în special de negustorii europeni. După ce caravanele care porneau de pe coastele răsăritene ale Mediteranei se îmbarcau pe corăbii în golful Persic, porneau de aici spre China. Uneori se opreau în India,

unde făceau schimb de mărfuri. Despre prezența corăbierilor și negustorilor evrei originari din Franța și Spania există multe mărturii istorice. Dealtfel și folclorul vechi arab și evreiesc cuprinde povestiri fascinante privind viața relatată de asemenea corăbieri și negustori.

ALTE MĂRTURII

Din tipurile prezentate rezultă că la Cian An, vechia capitală chineză, oraș cu 2 milioane locuitori, existau grupuri destul de numeroase de oameni de origine străină, printre care și evrei. Împărații chinezi erau cunoscuți ca toleranți și poporul era ospitalier. Străinii puteau să exercite meserii, să facă comerț, să respecte tradițiile și religia lor. Istoricul Se Ma Tsen afirma că, în jurul anului 740, opt familii de evrei din Sy Yu (occident) s-au stabilit în Imperiul de mijloc. După felul cum sînt descriși se pare că au venit din Persia sau India. De altfel, la Kai fen, capitala provinciei Ho Nan, exista o comunitate destul de însemnată, despre care stă mărturie faptul că în popor circula o expresie specifică de deosemnare a evreilor: „cei ce extrag tendonele de la animale” (aluzie la respectarea prescripțiilor cașer). La Royal Ontario Museum din Toronto se găsesc și astăzi mai multe obiecte de cult care au aparținut sinagogii din Kai fen. Sinologul Gaubil scria despre această sinagogă că era „splendidă și construită în stilul tem-

plului lui Slomo”. Interiorul avea inscripția în limba chineză, ebraică și ebraicopersană. Dintr-o scrisoare a preotului iezuit Cibot, din anul 1769, rezultă că sinagoga a fost distrusă de un incendiu, exprimîndu-se părerea de rău în special față de dispariția plăcilor de marmură ale căror inscripții ar fi înlesnit stabilirea unor date istorice „avîndu-se la dispoziție cronologia chineză și cea iudaică”.

Chiar dacă nu pot suplini documentele, figurinele evocă totuși un crîmpei de istorie a vieții evreiești în Asia de altădată, atît în străvechia Chină cît și în Samarkand și Buhara, ca și în orașele-oază presărate pe lungul „Drum al Mătăsii”.

BIOGRAFIE

Beneš Hoffman și Helen Ducas, foști colaboratori apropiați ai lui Albert Einstein, sînt autorii unei biografii a ilustruului fizician. Cartea, apărută într-o ediție din Zürich, cuprinde nu numai date inedite despre viața și activitatea lui Albert Einstein, ci și o parte din cuvîntările rostite la diferite prilejuri.

CARNET

DE PROFESIE CASCADOR

— Cunoșc o mulțime de membri ai obștei noastre — oameni de profesii diferite și de toate vîrstele. Nu de mult am stat de vorbă cu un bărbat de 105 ani, probabil decanul de vîrstă al comunității. Dar nu bănuiam că printre noi se află și un cascador. Căci, nu-i așa, aceasta e profesia dumitale, Dan Steinhart...

— Știu și eu?... E mai mult o pasiune. Căci profesia mea de bază este electronist-depanator. Timp de 12 ani am lucrat în această specialitate, la uzina „Electronica”.

— Și de la „Electronica” la platourile de filmare? Cum s-a produs acest prim salt către cariera de cascador?

— Vă spuneam că am ajuns acolo din pasiune. Pasiune pentru sport. Din primii ani de școală am dovedit talent deosebit în această direcție. Natație, haltere... Intr-o vreme am fost chiar vice-campion republican la haltere. Intr-o zi au venit de la studioul Buftea, să aleagă niște elevi, pentru figurație la un film, „Ora H”. Printre cei aleși am fost și eu. Aveam 13 sau 14 ani. A fost primul contact cu lumea filmului.

— Erai, așadar, elev la cursul elementar. La care școală?

— O școală de pe Calea Griviței. Căci în acest cartier m-am născut, aproape de podul Basarab. Tot acolo am copilărit, pînă la 13 ani.

— Deci ai debutat la 13 ani. Și mai departe?

— Dintre figuranți, cărora li s-au adăugat mai tirziu alți cîțiva, studioul a ales o echipă de băieți solizi, îndeminați, care au început un curs intensiv, polisportiv: călărie, lupte, salturi, tornade. Antrenori i-am avut pe maeștrii Szabo Cszech și Sergiu Nicolaescu.

— Și părinții dumitale ce spuneau?

— La început mama, căci n-o am decît pe ea, n-a fost prea încîntată. Dar cînd m-a văzut pe ecran, și-a schimbat părerea.

— În care filme ai jucat, Dan Steinhart?

— În serialul „Haiduci”. Apoi în „Daci”, în „Mihai Viteazul”...

— Îmi pare rău că nu te-am cunoscut pe vremea cînd au rulat aceste filme. Aș fi dorit să rețin fiecare apariție a dumitale. O voi face de aici înainte. Căci, nu-i așa, vei mai realiza lucruri interesante în cinematografie. Vei cuceri, desigur, admirația spectatorilor. Dar sînt convins că cea mai mare satisfacție ți-a dat rolul pe care l-ai avut în salvarea unor vieți omenești în timpul cutremurului din 4 martie...

— Intr-adevăr, au fost clipe, ceasuri, zile și nopți de care-mi voi aminti toată viața. Un răstimp de muncă încordată, uneori de 24 de ore din 24, de maximă încordare fizică și nervoasă, împrejurări cînd viața mea depindea de înclinăția de cîțiva centimetri a unui planșeu de beton sau de o grindă ce stătea gata-gata să cadă... Îmi dădeam, firește, seama de riscul ce mi-l asumam, dar nu se putea altfel, căci dedesubt erau ființe vii, care trebuiau salvate.

— Am în față colecțiile de ziare din acele zile dramatice. „Scînteia” din 13 martie cuprinde o relatare a unui fapt aproape miraculos: „Din ruinele unui imobil prăbușit la cutremur a fost salvată ieri, după opt zile, profesoara Elena Enache”. Reporterul descrie clipa cînd de sub dărîmături s-a primit un semnal al unei ființe încă în viață: „Se îndreaptă într-acolo cascadorul Dan Steinhart. Sub ruine apăruse un gol. De acolo, din întuneric, s-a auzit un cuvînt: Apă!”

— Printr-un tunel îngust, pe care l-am săpat mai mult cu mîinile, căci orice unealtă ar fi putut pricinui prăbușirea unor planșee, m-am tîrît pînă la locul de unde porneau semnalele. Am scos-o pe brațe pe profesoara Enache. Restul se cunoaște din presă...

— „Informația Bucureștiului” din ziua respectivă scrie: „Cascadorul Dan Steinhart, unul din acei oameni minunați, care nu o dată și-a riscat propria viață pentru a o salva pe a altora...”

— Riscurile erau, într-adevăr, dintre cele mai mari și noi știam acest lucru. Dar mai știam că numai noi puteam să pătrundem în locurile cele mai expuse și de aceea am făcut-o. Căci întreaga echipă de cascadori a făcut atunci în diferitele puncte ale Capitalei, ceea ce am făcut eu la blocul din str. Sahia 58, la „Continental”, la „Scala”.

— Admirabil! Știi, Dan Steinhart, după morala noastră, nu există faptă mai de seamă decît salvarea unei vieți omenești. Acela care salvează o singură viață omenească, e ca și cum ar fi salvat întreaga umanitate. Iar d-ta ai salvat nu numai o singură viață...

— Sînt fericit că am fost în stare s-o fac. Iar ceea ce îmi spunei dv. nu mi-e cu totul necunoscut, chiar dacă nu am multă învățătură evreiască. Dar am urmat și eu la Talmud Toră.

— Da? Cînd și la care anume?

— Prin 1961, cînd mă apropiam de vîrstă de 13 ani. Era una pe Calea Griviței.

— Îți amintești cumva de numele melamedului?

— Nu, nu-mi aduc aminte.

— Dar de ce altceva îți amintești din acea perioadă?

— Îmi amintesc de o sărbătoare la Templul coral, cînd ni s-au împărțit nouă copiii, fructe: smochine, stafide, alune... Țin minte rugăciunea pe care am fost învățați s-o rostim: Bore pri haetz... Am spus bine?

— Foarte bine. Aș vrea, Dan Steinhart, să te mai întreb ceva. Poate te va surprinde, dar în orice caz, te rog să-mi răspunzi sincer: Nu ți-e frică niciodată?

— Meseria noastră e riscul, un risc calculat, asumat în cunoștință de cauză. Printr-o cită mai bună condiție fizică, prin îndeminare, agilitate și inteligență sîntem învățați să ieșim cu bine din situațiile cele mai periculoase.

— Dar în afara meseriei?

— În afara meseriei, sînt un om ca toți oamenii. De pildă, nu suport cînd mi se ia singe din deget, pentru analiză.

LAG BAOMER LA TEMPLUL CORAL

În seara zilei de 6 mai a.c. (18 Iiar) a avut loc la Templul coral din București tradiționala ceremonie de Lag Baomer — cea mai modestă sărbătoare din calendarul ebraic.

Serviciul divin a fost oficiat de d-nii prim-cantori Aizic Jucovski și Wili Harnic, acompaniați de corul templului, dirijat de maestrul A. Schwartz.

În predica rostită, Eminentă Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a înfățișat semnificațiile religioase și istorice ale zilei. Po-

trivit tradiției, în această zi sînt comorați rabinii și deservenții de cult, conducătorii obștei și toți acei ce, de-a lungul timpului, au lucrat cu dăruire pentru păstrarea credinței, a tradiției și a instituțiilor sfinte. Numele acestor înaintași au fost citite din Cartea de pomenire de către Eminentă Sa, întreaga asistență, în picioare, închinîndu-le un gînd pios, de reculegere. Într-o odihnă lor veșnică a fost intonată ruga de El Male Rahamin, urmată de Kadiș, rostit de întreaga asistență.

DECESE

În perioada 26 aprilie — 10 mai 1977, în cimitirele Comunității evreilor din București au fost înhumate:

Alichi Nedeleanu (84 ani) str. Silvestru 37; Toni Marcus (72) Alea Pricopan 5; Marcel Froimescu (70) Baba Novac 20; Iosef Rotman (76) Mașilor 135; Marcu Herdan (83) Nuferilor 32; Idis Saraga (67) Văcărești 73; Riven Leibovici (84) Ardeni 16 A; Debora Lobel (73) Silvestru 73; Feiga Moscovici (69) Com. Bocșa Maramureș; David Kreindler (74) Pătrășcu Vodă 8; Berta Tauber (79) Laborator 30; Sura Israelovici (72) Splaiul Unirii 1; Augustina Pascal (80) Bacău; Etel Sima Wolf, Dristor 97; Beica Segal (53) Ghirlandei 3; Herman Șmilovici (56) Popa Tată 64; Mendel Vaisman (65) Ploiești str. Basarab 5; Felicia Rotter (81) Spătarului 6.

Cu nemărginită durere, familiile av. Peter Lozneanu și Lupu Rozen (Dorohoi), ing. Stelian Lozneanu (Iasi), Adolf Rozen (Israel), M. Glasman (București) anunță că în seara zilei de 27 aprilie 1977 au fost prăsiți pentru totdeauna de cea care a fost

BEICA SEGAL
născută Rozen
54 ani

Suflet nobil, devotat, sincer, ce nu va fi uitat niciodată. A dispărut un OM! Înimmortarea a avut loc vineri 29 aprilie, la cimitirul Giurgiului.

Cu nemărginită durere pe tot restul vieții, Sara, soție, Florian, fiu, cu soția, Elias și Isac frați, Beca și Beti, surori, cu familiile, Iosef Landman, cumnat, Liza și Hermina, cumnate, cu familiile, anunță că la 29 mai 1977 (12 Sivan) se împlinește un an de la înțetarea din viață a scumpului nostru

GAVRIL (WILA) BERCOVICI

Amintirea sa va rămîne veșnic în inimile noastre îndurerate.

Dr. Pușa Agatstein (Askenasy), fiica, împreună cu soțul, dr. Emanuel Agatstein și Manuela, nepoțica ei iubită, surorile ei dragi, Fani, Rebecca și Sarina cu soții lor, anunță că în ziua de 1 mai 1977 a avut loc la Templul coral, requiemul în memoria scumpei noastre

COCA MUHLRAD — ASKENASY

decedată în groaznicul cutremur din 4 martie 1977.

Victor și Andrei Vigdorovici din București, Zigmund și Vasile Vigdorovici, fii și Vizel Elisabeta Ester, fiică, din Israel, reamintesc rudelor și prietenilor că se împlinește 30 ani, respectiv un an, de la decesul părinților lor

DEZIDERIU și RACHEL VIGDOROVICI

Slujba religioasă se va oficia la 24 mai 1977 la sinagoga Credința din str. Toneanu, București, al cărui membru fondator a fost dispărutul.

Max, Samy, Olga și Rașela, copii, Maicena și Șmil, gineri, Tina și Riva, surori, anunță cu regret stingerea din viață a scumpei lor

LORA BALUS
de 94 de ani

Înimmortarea a avut loc la Hirlău, la 22 martie 1977.

Cu adîncă durere și în veci nemîngiați, Leia, soție, Maniu, Sanda, Dragos, Petrică, familiile Saraga și Gorun (Grünberg), restul familiei, prietenii și cunoscuții din Birlad și București, anunță stingerea fulgerătoare din viață a scumpului și neuitatului

IANCU ITCOVICI

doctor în științe economice în vîrstă de 57 ani

Sufletul lui bun, generos și cînstiv va ienă și Șmil, gineri, Tina și Riva, nu-Immortarea a avut loc în ziua de 5 mai 1977, la cimitirul din șoseaua Giurgiului.

EVOCARI

În districtul vest-berlinez Spandau a avut loc ceremonia fixării unei plăci memoriale pe locul unde în trecut s-a aflat sinagoga locală. Evenimentul a prilejuit evocarea nu numai a edificiului religios distrus de naziști în așa zisa „Noapte de cristal” ci și a comunității locale.

Sinagoga de pe Kammerstrasse a fost inaugurată la 15 septembrie 1895, în prezența fruntașilor comunității și a primarului de pe acea vreme. Operă a unor cunoscuți arhitecți, clădirea în stil romantic înfrumusețea peisajul urban al vechiului oraș (Spandau a fost inclus în perimetrul Berlinului abia în 1920). Comunitatea locală are însă un trecut mult mai vechi decît sinagoga.

Sfîșiați de durere, Cocuța, Mario și Gina Weiss, anunță împlinirea a 4 ani de la pierderea scumpului și neuitatului lor soț și tată

Ing. THEODOR WEISS

Un gînd pios pentru sufletul lui bun și generos.

Betouche și Delu Segal anunță cu durere decesul în condiții dramatice la Tel Aviv al dragilor și devotaților lor prieteni

STELUȚA și dr. IOSIF RIMNICEANU oameni desăvîrșiți. Sîntem alături de familia indoliată.

Cu adîncă durere, Fani, soție, Bianca, fiică din Buhuși, cumnate, nepoți, nepoate, unchi, mătușă și veri din Piatra Neamț și Israel, anunță că la 13 aprilie 1977 (25 Nisan) a înțetat din viață scumpul lor

AVRAM (MIȘA) CAȚAP
în vîrstă de 76 de ani

Înhumarea a avut loc la Buhuși. Amintirea sufletului său cald și omnesc va rămîne veșnic în amintirea celor ce l-au prețuit.

Familiele: doctor Niki Orovano, frate, Madeleine Ergazi, soră, Brahover, cumnat din Israel, precum și rudele și prietenii dn fără anunță că

JEAN OROVANO

decedat în urma cutremurului din 4 martie 1977, a fost comemorat la Templul coral la 1 mai 1977, în prezența prietenilor din București.

Zdrobiți pe tot restul vieții, soția și copiii anunță că la 20 mai 1977 se împlinește 2 ani de la înțetarea din viață a scumpului și neuitatului lor

LUPU ELLNER

suflet nobil, exemplu de bunătate și cinste. A lăsat un gol imens în inimile noastre îndurerate.

Cu aceeași adîncă durere, Beatrice, Albert, Rafica, Alice și Haimuță, fiică, ginere și nepoți (New York), Etti, Solomon, Moritz, frați; Hova Toller (Israel), mătușă, Octav, Simon, cumnați, Silvia, Costi, Andru, Ilie, Geta, Viorica, nepoți, anunță că a avut loc requiemul pentru

FANI FELLER
născută Segal

stînsă din viață în martie 1977, la Tel-Aviv.

Întreaga familie și prietenii deplîng moartea ei prematură.

VICTOR RUSU

LECTURI
BIBLICEIstoria
frumoasei
Ruth

Boaz o remarcă de îndată din şirul celor sărmani ce-i urmau slujitorii: Ruth era frumoasă şi harnică, tăcută şi stângheră. Mergea modest în urma secerătorilor şi culegea de ici, colo, spicele rămase tăiate sau culegea boabele pierdute. Sacul abia i se umplea dar ea nu arăta nici nemulţumire nici deznădejde. Cine este această fată? (II, 5) Întrebă Boaz şi un slujitor îl lămură: Este moabita care s-a întors cu Naomi (II, 6). Boaz îi admiră harnicia şi modestia şi o chemă la el ca s-o îndemne să nu plece pe alt ogor, ci să stăruie mai departe să strângă roadele rămase în urma secerătorilor lui. Şi cînd îi va fi sete să bea apa pregătită de oamenii mei. Mi s-a spus ce ai făcut pentru soacra ta... Plata să-ţi fie deplină din partea Domnului... (II, 9, 11, 12).

Ruth era emoţionată şi nu ştia ce să răspundă. Era o străină şi i se părea că nimeni nu ştie nimic despre ea. Scottea firesc ceea ce făcuse pentru Naomi şi nu se aştepta la nici o răsplătă pentru aceasta. Toată ziua culese spicele şi boabele răzlete de pe ţarina lui Boaz, şi cum acesta dăduse ordin slujitorilor săi să o protegiască pe Ruth şi să lase ciţ mai multe spice „uiteate”, curînd sacul ei se umplu.

Seara, Ruth îi povesti lui Naomi toată împlinirea şi-i arătă cu bucurie sacul plin de grîne. Binecuvîntat fie Domnul — zise Naomi. El este plin de îndurare pentru cei vii, precum a fost şi pentru cei ce au murit (II, 20). Şi-i porunci nuroii să se aţină pînă la sfîrşitul secerişului pe ogoarele lui Boaz.

CAPITOLUL AL TREILEA se face cunoştinţă cu o altă prescripţie a Torei practică în epoca redactării cărţii lui Ruth, legea leviratului, potrivit căreia un credincios putea răscumpăra averea unei rude decedate. Naomi o îndemnă pe Ruth să se apropie de Boaz şi să-i amintească de dreptul lui de levirat.

Secerişul se terminase. Noaptea de vară era dogoritoare şi sub cerul înstelat, veselia era în toi. Boaz lucrase mult după asfinţitul soarelui. Era obosit, dar mulţumit de treaba făcută. Îi era cald şi se întinse cu plăcere sub cerul liber la marginea unei grămezi de snopi şi trase peste el o cergă uşoară. Adormi curînd. Acolo îl găsi, spre miezul nopţii, Ruth. Dădu la o parte un capăt al învelitorii şi se culcă la picioarele lui. Cine eşti tu? o apostrofă Boaz cînd se trezi speriat din somn, simţind prezenţa femeii. Eu sînt Ruth, roaba ta — răspunse moabita. Întinde-ţi poala hainei peste mine, căci tu ai drept de răscumpărare (III, 9).

Este adevărat că am drept de răscumpărare — dar este o altă rudă mai apropiată decît mine (III, 12) răspunse Boaz şi pînă la revărsatul zorilor Ruth rămase la picioarele lui, întrebîndu-se dacă Boaz va putea sau nu răscumpăra averea lui Elimeleh şi a fiilor săi. Dimineaţa Ruth se înnoapeacă şi o vesti pe Naomi de cele petrecute.

CAPITOLUL AL PATRULEA cunoaşte deznodămîntul istorisirii. Boaz chemă la sine ruda cea apropiată şi-l întrebă dacă vrea să răscumpere ţarina lui Elimeleh, şi pe Ruth moabita, nevasta defunctului Mahlon. Nu pot s-o răscumpăr pe soacela mea (IV, 15) veni răspunsul. Atunci Boaz declară în faţa bătrînilor oraşului că el e gata să răscumpere averea bătrînului Elimeleh. Ruth deveni soţia lui... ca să ridice numele mortului în moştenirea lui şi pentru ca numele mortului să nu fie sters dintre fraţii lui şi din partea locului lui... (IV, 10). Şi din căsătoria lor se nascu un fiu, pe nume Oved, care fu tatăl lui Iesei, care fu tatăl lui David...

„HASCALA“

Asociaţia culturală a comunităţii evreilor din Frankfurt pe Main s-a intitulat sugestiv „Hascala“. (După cum se ştie Hascala a fost în viaţa culturală evreiască o mişcare de genul celei iluministe). Asociaţia a împlinit recent 14 ani de activitate. Grupele de teatru, de cor şi de recitaţii compuse exclusiv din amatori au dat în acest răstimp spectacole şi concerte în mai toate oraşele din R.F.G. Regizorul Günther Gobel care conduce ansamblurile de la înfiinţarea asociaţiei „Hascala“ şi-a propus să interpreteze şi să cultive creaţia evreiască şi, în acelaşi timp, să facă această creaţie cunoscută în rîndurile populaţiei neevreieşti.

Aici se încheie sulul povestirii lui Ruth, cîntarea idilică a dragostei şi devotamentului. Vie şi plină de naturalitate, duioasa povestire a blînde moabite captivează prin respectul şi afecţiunea care se nasc în sufletul cititorului la adresa frumoasei eroine.

Comparată cu marile teme care abundă în celelalte cărţi ale Scripturii, povestea lui Ruth apare ca un luminos şi melodios cîntec popular. Corul majestuos este înlocuit de cuvîntul unor oameni simpli, marea panoramă a istoriei de soarta umilă a doua biete văduve şi măreţia legii lui Dumnezeu de obiceiurile unei obşti care aplică cu naturalitate şi uşurinţă prescripţiile Domnului.

Dar această cărţuie de abia 85 versete depăşeşte prin conţinutul ei multe lucruri comune despre religie şi morală, repetate în alte scrieri sîfinte.

Caracterele personajelor sînt puternic reliefate. Pietatea lui Ruth este uşor de conceput, deşi ea nu este decît o străină care a acceptat legea Dumnezeului unic, după ce a poposit în ţinutul Beit Lehemului; castitatea ei este cu totul firească deşi ea se manifestă în mijlocul agricultorilor primitivi, pentru care recoltele erau prilejuri de mare veselie şi de petreceri prelungite.

Povestea este desigur versiunea poetică a unei tradiţii curente care descrie în genealogia lui David încredinţarea cu o femeie de neam străin şi anume cu o moabită. O asemenea tradiţie nu putea fi transmisă de anonimul autor al povestirii lui Ruth fără a o prezenta pe străbuna lui David ca o femeie de o frumuseţe unică şi de un caracter nobil şi ferm.

Vorbe rabinice
de spirit

OMUL — UN MICROCOSMOS

Rabi Noah din Lechovitz spunea: „Este adevărat ce afirmă înțelepții, că omul e o lume în miniatură. Dacă el însuși se scotoțește a fi o lume aparte, nu e decît o miniatură de om, dar dacă se consideră că nu e mai mult decît o miniatură, atunci într-adevăr, o lume se află într-insul“.

CARE E CEA MAI BUNĂ
LAUDĂ PENTRU DUMNEZEU

Rabi David din Tolna spunea: „Am cetit undeva, într-o carte, că în ceruri se află un înger cu o mie de guri și că în fiecare gură are o mie de graiuri iar cu toate el cîntă imnuri de slavă lui Dumnezeu. Dar ce folos — adăuga rabi David — dacă acest înger n-are nici măcar o singură pîngură din care să dea cițiva bănuți celor flămînzi?“.

DOUA MANIERE DE A FI
DISCRET

Rabi Mordehai Panet ceru odată o danie de la un bogătaş avar. Acesta refuză, pretextînd că face numai filantropie discretă, pentru că, modest fiind, nu vrea să se afle că e dărnice.

— Cînd, răspunse rabinul. Păcatele ce le comiți pe ascuns, oricît caui să le acoperi, au ajuns la cunoştinţa publică; pe cînd faptele bune ce pretinzi că le faci discret, despre ele nimeni n-a aflat ceva!

TINERETEŢA — UN DEFECT
TRECĂTOR

Intr-o vestită comunitate fusese odată ales un rabin renumit prin învătătura sa dar care era privit cu rezervă de unii enoriaşi pentru motivul că ar fi prea tînr.

— E un defect pe care mă voi strădui, fără nici o îndoială, să-l îndrept pe zi ce trece — spuse rabinul.

INDEMNUL RĂULUI

— În lupta cu îngerul care te îndeamnă la rău, zise rabi Bunem către elevii săi, să-ţi lîncipui ca pe un criminal care stă cu secura ridicată deasupra capului tău şi vrea să-ţi-l taie.

— Şi dacă nu-mi pot înclipui aceasta? întrebă un discipol.

— E o dovadă că-ţi l-a tăiat de mult, răspunse rabinul.

În a doua zi de Şavuot, programul sinagogal prevede citirea Sulului lui Ruth, evocarea celei de a doua prezenţe feminine — alături de cea a Esteri — în cărţile Bibliei.

Povestea gingaşei făpturi care a luminat viaţa lui Boaz şi-a găsit locul nu numai în textele sfîntei scrieri; ea aparţine în acelaşi timp literaturii clasice universale graţie stilului său de o vădită perfecţiune literară, graţie conflictului său dramatic şi graţie farmecului idilic ce se degajă din lectura sa.

În îngustul cuprins a patru capitole se desfăşoară o poveste în care accentul este pus nu pe peripecţiile eroilor principali ci — surprinzător lucru — pe descrierea amănunţită şi plină de perspectivă a decorului — nu alînt cel al naturii cît al celui social, a oamenilor mărunţi: truditori ai pămîntului, văduve sărace şi obidite, femei lipsite de mijloace de apărare şi de trai.

Desigur că în toate cărţile Pentateuhului se găsesc din abundenţă date şi indicii preţioase cu privire la viaţa credincioşilor păstrători ai legilor Torei, dar ele nu sînt menţionate decît întîmplător, în legătură cu relatarea diverselor evenimente, viziuni profetice şi protestatare, ori reforme religioase. Fondul lor social este fix, nesecat, el nu ia parte la acţiune, ca un fundal oarecare de tablou sau ca o fotografie. În Meghilat Ruth imaginile se succed ca secvenţele unui film; ele ne înfăţişează viaţa cotidiană a obştii din epoca cînd cartea a fost redactată — probabil epoca lui Şemuel, ultimul dintre judecători, despre care se crede că ar fi fost autorul cărţii lui Ruth. Fundalul, în permanenţă mişcare, viu, ne aduce peste timpuri parfumul unor vremuri de demult. El este o mărturie că în perioada cînd s-a desfăşurat viaţa frumoasei Ruth (sau, dacă vrei, cînd cartea a fost redactată) legile Torei erau traduse întocmai în viaţa de păstrătorii ei şi erau urmate cu sfinţenie în cele mai mici amănunte.

CAPITOLUL I fixează desfăşurarea acţiunii în timpul judecătorilor. Era o foamete cumplită în Beit Lehem şi un om pe nume Elimeleh nemaiputînd îndura lipsurile, porni împreună cu soţia sa Naomi şi cu cei doi fii Mahlon şi Hilion spre ţinuturi mai îmbelşugate. Ajunse în ţara Moabului şi se aşeză acolo; ţinutul era bogat şi le oferea noilor veniţi cele

necesare traiului. Cei doi feciori se căsătoriră cu două băştinaşe: Orpa şi Ruth. Trecură ani de tihnă şi Elimeleh muri. Curînd după aceea muriră şi cei doi fii. Bătrîna Naomi se găsi singură cu nuroirile ei. Ce puteau face trei femei sărmane şi neajutorate? Naomi hotărî să se reintoarcă la Beit-Lehem, în ţinutul ei de băştină, căci auzeau că foameţea încetase de mult şi Dumnezeu se îndurase şi dăduse pline locuitorilor acelor meleaguri. Nuroirile o însoţeau. Dar bătrîna, semeată, nu cerşea mila nimănui, nici chiar a nuroirilor sale: „Duceţi-vă şi vă întoarceţi fiecare la casa mamei voastre. Domnul să se îndure de voi, cum v-aţi îndurat şi voi de cei ce au murit şi de mine... Întoarceţi-vă, fiicele mele! Pentru ce să veniţi cu mine? Mai am eu oare fii în pîntecele mele ca, să poată fi bărbăţii voştri?... Întoarceţi-vă acasă, căci amară mi-e inima din pricina voastră şi a mea şi mina Domnului greu apăsă asupra-mi (1, 8, 9, 13). Aşa le vorbi Naomi nuroirilor sale, făcînd aluzie la obiceiul Torei ca fraţii să-ia în căsătorie pe cumnata lor văduvă.

Orpa şi-a sărutat cu pioşenie soacra şi s-a întors.

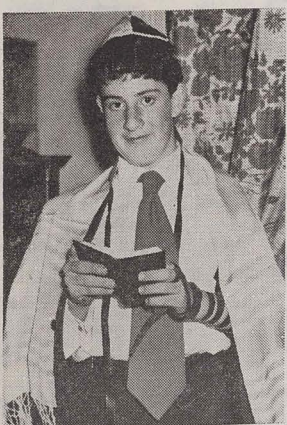
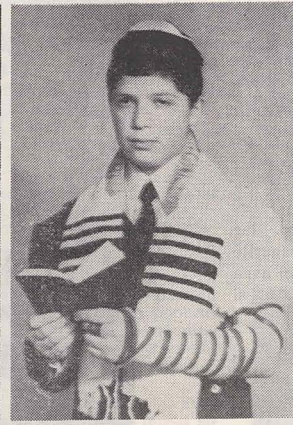
Ruth, însă, n-o părăsit-o pe Naomi. „S-a ţinut de ea“ (1, 14). Îndemnurile şi rugăciunile n-au folosit la nimic. Dumnezeu tău va fi şi Dumnezeu meu (1, 16) îi zise ea soacrei şi amîndouă văduvele, bătrîna Naomi şi tinăra Ruth, porniră mai departe, spre ţinutul Beit Lehem.

Cînd intrară în cetate, localnicii o întîmpinară cu bucurie pe fosta băştinaşă. Iată-o pe Naomi („Plăcută“) spuseră ei (1, 19). Ziceţi-mi Mara („Amărăciune“) — le replică ea — căci cel Atotputernic m-a coplesit de amărăciune (1, 20)...

Era tocmai vremea secerişului orzului, cînd cele două femei poposiră în ţinutul Beit Lehem.

CAPITOLUL AL DOILEA aduce în scenă un alt personaj principal, pe Boaz. El era rudă nu prea apropiată a lui Elimeleh, decedatul socru al lui Ruth. Poseda întinderi mari de pămînt şi secerătorii trudeau la strînsul recoltei lui. După prescripţiile Torei, săracii locului urmau şirul secerătorilor şi al legătorilor de snopi: spicele izolate şi boabele de orz căzute pe tarlale le aparţineau. Ruth porni şi ea spre cîmpii să culegă spicele stinghere şi nimeri tocmai pe ogoarele lui Boaz.

AU DEVENIT BAR MITZVA

Adrian Abramovici
ConstanțaDorin Leibovici
BraşovFischer Ernest
Bacău

CENTENARUL INDEPENDENȚEI

Unul din cei 888

O FAMILIE DE EROI. — Veteranul de la 1877 Arthur Ehrlich (primul din stînga), în uniformă de plutonier maior, împreună cu fiii săi Jean, David și Leon, toți ofițeri în rezervă (fotografie din anul 1907).

Din însemnările voluntarului
Armand Erdreich

Studentul, în medicină Armand Erdreich, în vîrstă de 21 ani la 1877, a luat parte ca voluntar în războiul independenței, fiind membru al ambulanței „Zion” încadrată în Divizia IV sanitară. Această ambulanță, care și-a îndeplinit cu eroism misiunea în întreaga campanie, avea ca șef pe medicul Alexandru Cocu, fostul luptător pe baricadele Comunei din Paris în 1871, ca subșef pe medicul I. Lebel și ca membri pe studenții în medicină Erdreich, Iaslovici, Vianu, Uziel, Turi, Iarchi, Westfried, Tuchten, Hazan (decedat ca urmare a războiului), farmacistul Șiel și alți cetivi.

Pentru abnegația de care a dat dovadă pe front, voluntarul Erdreich Armand a fost ridicat la gradul de ofițer și decorat cu mai multe ordine și medalii române și ruse. În rezervă a fost avansat pînă la gradul de maior.

Și-a terminat studiile medicale și specializarea la Paris și în Germania, devenind un renumit medic al Capitalei. Totodată, a desfășurat o bogată activitate obștească în calitate de președinte al societății „Lumina” și vicepreședinte al comunității evreiești.

Este înmormîntat în parcela eroilor din cimitirul Filantropia.

În urmă cu 75 ani, cu ocazia celei de a 25-a aniversări a Războiului Independenței, a publicat în ziarul „Cronica Izraelită” din 30 noiembrie 1902 un fragment din însemnările de pe front, pe care le reproducem.

LUNI 28 NOIEMBRIE 1877

Luni 28 noiembrie 1877. Astăzi noapte n-am dormit bine fiindcă mi-a lipsit obisnuitul acompaniament de salve de tun. Această tăcere m-a pus pe gînduri; din experiența acestei campanii știu că ea este totdeauna premegătoare de surprinderi. Mă sculai deci mai curînd ca de obicei, la orele 5. Afară, întineric. Pămîntul ud de ploaia de noapte. Ies din bordei, ca animalul din vizuină, mă învîrtesc puțin, apoi de invidie, încep să-mi scol colegii mei din bordei. Presimțirea mea capătă forme. Iubitul nostru șef, doctor Stavrescu este și el mai matinal ca de obicei și îmbrăcat, pîntec, dat, dă tiroale prin ambulanță. Mă zărește. Îl salut. „Bună dimineața, Erdreich!” se vede că știu că te caut. Lute, i-ați două căruțe; ia-l pe Barasch, Turi și Soloviev. Veți urma regimentul ce pornește întru întărirea liniei rusești pe unde turcii vor face o încercare de ieșire. În mai puțin de cinci minute eram gata de plecare; merinde am luat o piine, brînză și o sticlă de vin. Am pornit. Drumul e greu, pămîntul desfundat; pe ici-colo trecem pe cîmpii și după două ore am ajuns la poarta unui deal. Aici dădurăm de regimentul la care am fost atașați. Dar ce tablou! Zeci de soldați înhămați la tunuri ca să le urce, căci caii alunecau teribil. Ne înhămarăm și noi și ofițerii și mai cu strîgăte, mai cu umere, tunurile au ajuns sus. S-a făcut ceasuri 12. Stomacul începe să mă someze, dar de unde? Merindele au fost demult consumate. La un colț, zăresc cetiva ofițeri frîgînd ceva care seamăna a cîrnat, dar erau cinci candidați la un singur cîrnat; cer și eu o bucăcișă și căpătai în proporție de 3 cen-

timetri, cu atît încă se poate înșela un stomac.

Dar nu isprăvisem să îmbuc că sosește în galop căpitanul Rudeanu cu o telegramă pentru Poradim: „A căzut Opanezul” ne strigă și dispăru. De departe se zărește un convoi colosal și cînd se apropie, ce să vezi? Vreo două mii turci, mulți ofițeri, tunuri și steaguri, toți prizonieri; noi scoatem mincerile de apă și toastăm pentru gloria patriei. Mergem înainte; la fiecare pas, turcii răniți pe drum, prin șanturi; ici-colo cite un muscal rănit; abia îi putem pansa și îi trimitem la divizie cu ambulanța. Ceasurile se scurg în înaintare și pansament; lată începe a însera, mai rămînem cu cetiva răniți turci pe dealuri și în fortul Opanezului și așteptăm ordine. De sus se vede Plevna mult dorită. Soldații noștri înșirați în stradă își găsesc mincarea; ce vesele sînt focurile sub gamele și noroiul din stradă parcă e frumos că doar l-am cucerit cu atîtea nevoi! E întineric pe cer și luminile din oraș ne zîmbesc; Am uitat foamea că doar ne hrănim cu bucurie. Deodată Opanezul începe să se clatine și cerul se îmbracă într-o manta de sînge; un buibuit de mii de guri de tunuri străbate văzduhul. Ce o fi? Baraschi crede că Suliman-pașa și-a făcut apariția pe partea opusă ca să ne strice cheful. În sfîrșit primim ordin de a intra în oraș. Aproape ne rostogolim de pe deal împins de entuziasm și de foame. Aici aflăm că teribila detonătură ce auzirăm a provenit de la ierbările și munițiile turcești rămase în Plevna, cărora li s-a dat foc spre a le distruge. În drum întîlnim pe domnul colonel Fălcoianu, care la întrebarea noastră ne indică o casă unde putem noaptea și minca ceva. Lute urcăm la primul etaj unde găsim urmele unei cine: sos de ciulama și castraveți acri. Într-o clipă totul fu consumat. Pentru fericirea noastră găsirăm vin în abundență, vin roș și natural; cit am băut n-aș putea spune, căci operația constînd din băut și cintece patriotice a durat de la orele 10 seara pînă acum la două dimineața, cînd ne culcăm. E o odaie mare, cu un pat de cazarmă. Sintem culcați vreo 20 înși...

Încerc să adorm, dar nu pot, căci iarăși nu se aud salve de tunuri, care de trei luni mă adormeau. Fac reflecție asupra evenimentului zilei. Osman pașa a predat sabia unui colonel român. Ce min-dru sînt! Mîine mă voi plimba prin năpraznică Plevnă căreia i-am făcut atîta curte. De voi avea ce minca, mîine, nu știu, dar de un lucru sînt sigur, mi s-a spus că sînt sute de răniți turci în Plevna pe care va trebui să-i îngrijim. Dar ce-mi pasă. Plevna e cucerită, steagurile noastre încărcate de glorie, și eu voi avea ce spune nepoților, tot ce am văzut și pătîit.

ALEEA EROILOR din cimitirul Filantropia al Comunității evreilor din București.

În multe familii evreiești din România s-a perpetuat pînă în zilele noastre o tradiție legată de războiul pentru neatinare. Este evocată, îndeobște, figura unui tată, a unui bunic sau străbunic, participant la conflagrația ce avea să dăruiască istoriei nume aureolate de eroismul armatelor române, ca Rahova, Gri-vița, Plevna. Povestirile înaintașilor sînt reînviute pe un ton în care o anumiță duioșie romantică, firească prin călătorirea timpului, se împletește cu un sentiment de mereu proaspătă mîndrie. Este o mes-tenire afectivă și patriotică, reactualizată de aniversarea unui secol de la evenimentele care au adus — prin jefite grele, acceptate cu demnitate și vitejie — împlinirea marelui vis al independenței țării.

Am avut prilejul să întîlnesc un om care, deși în preajma senectuții, vorbește și astăzi, cu un cult adolescentin al gîndurilor și actelor înalte, despre faptele de arme ale „bătrînului” său în înfruntarea cu turcii și despre climatul spiritual care a generat, în epocă, în rîndul populației evreiești puternice aspirații spre o emancipare corespunzătoare descătușării României de sub dominația străină. Dl. Alexandru Stiller păstrează nu numai amintirea vie a celor ascultate odinioară în casa părintească; el are și un spirit ascuțit de cronicar, a parcurs cu pastime documente ale acestei perioade dinamice și poate reproduce cu fidelitate citate din vechile texte evreiești în care generația de atunci a găsit un puternic stimulent pentru a se alătura cauzei unei României de sine stătătoare. Și, după toate, dar nicidecum pentru că ar avea pentru el o importanță secundară, menționează că se trage dintr-unul din cei 888 de combatanți evrei cărora, în 1879, li s-a acordat în bloc cetățenia română. Împrejurările acelor ani îi apar într-o logică conexiune. Îmi spune:

„Trebuie să ne gîndim și la deceniile care au precedat războiul, mai ales la involburatul an 1848. Acesta a avut un răsunet adînc în populația evreiască, pentru care Proclamația de la Islaz a cerut drepturi egale. Mai tîrziu, unul din capii revoluției a declarat: „De la 1846 cunosc patriotismul ardător al evreilor, i-am văzut la lucru luptînd bărbătește alături cu noi pentru a apăra libertățile și drepturile noastre”. Actul istoric al Unirii Principatelor și domnia lui Cuza-Vodă a dat evreilor noi nădejdi în mai bine. Iată, am notate cuvintele deosebit de mișcătoare cu care domnitorul a răspuns unei delegații evreiești ce venise să-i adreseze urări de anul nou 1864: „În 1864 israeliții români vor avea a se felicita de mai multe drepturi... Pretutindeni unde am fost, v-am iubit și n-am făcut nici o deosebire de religie”. Și, atunci, puteau oare lipsi evreii de la marele elan care

cuprinsese țara în 1877, cînd zări noi se deschideau înaintea ei? Și cînd istoria cerea întregii suflări de pe meleagurile românești o încordare neobișnuită, pînă și sacrificiul tineretului pe cîmpul de luptă...Nu, evreii nu puteau lipsi de la aceste nobile îndatoriri.

De altfel, însăși învățătura noastră nu ne-ar fi îngăduit să stăm deoparte. E scris în una din cărțile lui Moșe: „Cum, frații voștri să meargă în bădălie și voi să rămîneți acasă?”. Iar profetul Ieremias nu a dat o povață care pentru noi a devenit lege: „Căutați binele statului unde v-am condus; căci binele nostru stă în binele lui”. A fost, așadar, cit se poate de normală alăturarea evreimii de luptă pentru o Românie liberă.

V-ați putea referi și la contribuția înaintașului dv.?” — l-am întrebat pe interlocutorul meu.

„Bunicul meu dinspre mamă a fost unul din mii de evrei care au luat parte la bătălii și s-a bucurat de toată cinstirea pentru curajul cu care a fost gata să-și dea viața. Mulți evrei și-au și dat-o. Cum spune doctorul Adolphe Stern în memoriile sale: „Cu singele ostașilor, din care a răsărit neatinarea țării, s-a înfrățit pe veci singele copiilor noștri!”. Bunicul meu — care deși rănit a supraviețuit războiului și a trăit pînă la adînci bătrîneți — îmi povestea că a luat parte la cucerirea Plevnei. La văzut căzînd eroic pe brăul căpitan Valter Mărcineanu, iar apoi, sub comanda locotenentului Mauriciu Brociner, a ajuns pe înălțimea de unde se vedeau bine cele două redute ale dușmanului. A fost rănit în iureșul asaltului final. Întimplarea a făcut să fie îngrijit, înainte de a fi internat în spitalul din Turnu Măgurele, de ambulanța Zion, formație sanitară creată și echipată de organizația evreiască „Înfrățirea”, din fondurile strînse numai în citeva zile de la populație. Ambulanța și-a trimis medicii și personalul auxiliar — format din studenți ai anilor superiori de facultate — pînă în liniile de foc de la Plevna și Vidin, de unde a evacuat numeroși răniți, după ce le-a dat primele ajutoare, salvîndu-le viața. Generalul Anghelescu, comandantul diviziei căreia îi fusese repartizată Ambulanța Zion, spunea mai tîrziu într-o adresă: „...Devotamentul, interesul frătesc și serviciile pe care Ambulanța Zion ne-a făcut în toată durata acestei campanii vor rămîne un suvenir neșters în inimile noastre”. Textul din care v-am citit aceste cuvinte l-am găsit printre hîrțile bunicului meu, alături de diploma de decorare și de decretul prin care a primit cetățenia română odată cu alții 887 de camarazi evrei de arme”.

„Mă bucur mult, domnule Stiller, că mi-ați împărtășit din amintirile și cunoștințele dv.”

I. MIRCHIN

Aimé Pallière: un nume care pentru evreii francezi dinaintea celui de al doilea război mondial a reprezentat „cea mai extraordinară aventură religioasă a secolului”. Un nume care merită smuls uitării.

Născut în jurul anilor 1875 la Lyon, dintr-o familie catolică evlavioasă, Aimé Pallière, ar fi putut duce o existență confortabilă urmând calea trasată de mama sa, pe care o adora, și care ar fi vrut să-l vadă preot. Dar cursul vieții sale a fost altul. Interesat de toate problemele religioase, într-o seară de toamnă, avea 17 ani pe atunci, a avut curiozitatea să intre într-o sinagogă din Lyon. Nimerise tocmai la rugăciunea de Neila, de Yom Kipur. Îl izbi mulțimea de credincioși înfășurați în talet, mulți dintre ei purtând — conform tradiției — veșmintul alb din urmă, toți cântând și psalmodiind rugăciunile de Neila. Viziunea aceasta a poporului în rugă, raportată la amintirea imaginilor biblice, pe care le admirase, copil fiind, în Biblia ilustrată a lui Gustave Doré, i-au produs un puternic șoc. Prima conștiință s-a manifestat prin dorința sa de a învăța ebraica, spre a putea citi în original Psalmii și Profeții. Turburat de noile sale descoperiri, nemulțumit de anumite doctrine ce le profesau maestrul și duhovnicii săi spirituali, el oscila între momente de intensă evlavie catolică și tot atâtea îndoieli.

Meditând la învățămintele Tanahului, care i-au permis să se perfecționeze în cunoașterea limbii ebraice, s-a gândit să se îndrepte spre iudaism. A avut norocul să bată la poartă adevată. În timpul unei vacanțe petrecute la Nisa, începuse a frecventa sinagoga din localitate. Hăzanul acesteia, un drept credincios plin de demnitate, cu care tânărul Aimé Pallière s-a împrietenit, l-a inițiat în viața familială evreiască și riturile sale. Impresia fu dintre cele mai adânci. Decanul de vîrstă al comunității l-a sfătuit să ia legătura cu unul din rabinii celebri ai epocii și anume cu Elie Benamozeg, savantul cabalist din Livorno, către care l-a și recomandat. De Roș Hasana Pallière plecă la Livorno. Comunitatea evreiască l-a primit cu brațele deschise, pe rabin însă n-a putut întâlni, fiind bolnav. După cîtva timp între cei doi se stabiliră trainice legături de corespondență.

Sosise oare momentul pentru Pallière de a se converti la iudaism, chiar cu riscul de a o mîhni pe adorata sa mamă? Benamozeg nu era de această părere. El îi împărtăși tânărului doctrina talmudică după care legile iudaice nu sînt obligatorii decît pentru poporul lui Israel, popor-preot, ceilalți fiind numai ținuți să respecte alianța încheiată de Dumnezeu cu umanitatea în persoana lui Noe. „Să fii deci noahist” l-a sfătuit eruditul rabin, îndemnându-l „să pună în armonie obligația filială și cea religioasă”. Astfel Elie Benamozeg făcea legătura între particularism și universalism, ambele inseparabile în tradiția iudaică. Îl lăsa chiar să înțeleagă pe tânărul său corespondent creștin că noah-ismul nu-l împiedica să rămînă atașat religiei sale.

Pallière era însă nemulțumit de această soluție intermediară, care făcea din el fidelul unei credințe cu un singur adept efectiv, cu toate că maestrul i-o prezenta ca una la care ar putea să adere întreaga umanitate. În plus nu-și putea imagina o religie fără deservenți și fără practici religioase precise. Nu înțelegea să părăsească biserica catolică decît pentru adevăratul iudaism. Între timp, continua să-și îmbogățească cunoștințele în iudaism studiind cărțile de comentarii tradiționale.

Pradă acestei frămîntări, Aimé Pallière se hotărî să întreprindă o nouă călătorie în Italia, pentru a-l reîntîlni pe Benamozeg. Acesta din urmă își menținu părerile exprimate anterior, sfătuiindu-l să se limiteze la „noah-ism” fără a exclude eventualitatea ca mai târziu, să treacă la iudaism. De fapt Benamozeg nutrea speranța că „noah-ismul” inițiat de Pallière se va răspîndi, acesta putînd să servească mai bine religia iudaică din afară decît dinăuntru.

După moartea lui Elie Benamozeg, în 1900, Pallière a devenit colaborator permanent al ziarului *l'Univers israélite* în care a publicat o serie de articole asupra lui Benamozeg și a doctrinei sale. Din 1905 s-a ocupat cu redactarea definitivă a unui manuscris lăsat de maestru, „Israel și umanitatea” pe care l-a publicat în 1911. Era în același timp preocupat de ideea de „noahism” dîndu-și seama că aceasta reprezenta mai puțin o religie

„Cea mai extraordinară

aventură religioasă

a secolului...”

CAZUL AIMÉ PALLIÈRE

„cît o stare morală, desigur religioasă, dar nicidecum confesională”.

În noaptea de Yom Kipur a lunii octombrie 1908, — coincidentă curioasă — mama lui Pallière s-a stins din viață. Odată cu aceasta a dispărut și ultimul obstacol sentimental care-l împiedicase pe Aimé Pallière să se depărteze față de biserica catolică. Dar care era calea ce trebuia s-o urmeze? Să se conducă după recomandările lui Benamozeg sau să treacă la iudaism? În afară de Șef rabinul Franței, Alfred Levy care cu cîtiva ani înainte își spusese părerea, Pallière a mai consultat alți trei rabinii: pe marele rabin Samuele Colombo, succesorul lui Benamozeg la Livorno, pe marele rabin Askenazy al Ierusalimului și pe rabinul Jacob din Dortmund. În unanimitatea acestia i-au recomandat să se conformeze sfaturilor lui Benamozeg și să rămînă credincios noahismului. Șef rabinul Ierusalimului sublinia în răspunsul său că în această calitate ar putea să participe la slujbele sinagogale practicînd riturile iudaice „ca manifestarea unei pietăți personale, peste limitele impuse și nu ca precepte obligatorii”. Rabinul din Dortmund i-a recomandat să „aprofundeze adevărurile iudaismului...” și să predice cu pana și vorba, ca scriitor și orator liber”. „Invers de cum a procedat sfîntul Paul”. Cu alte cuvinte în loc de a predica ca sfîntul Paul abolirea legii iudaice, Pallière urma să predice evreilor credința în această lege fără ca el, ca neevreu, să fie obligat să li se supună. Pallière trebuia să aibă rolul unui martor; natura acestui rol urmărea a se preciza cu timpul, în funcție de circumstanțe.

„În fața lui Israel, despre care în copilăria mea, am avut o primă viziune, atît de neașteptată” va scrie Pallière mai târziu „am fost chemat să confirm eu, străin din naștere, valoarea permanentă a patrimoniului său religios, obligația ce o au evreii de a-i rămîne statornic credincioși. Eram chemat a semna păcatul ce-l comit față de Dumnezeu, față de poporul lor și față de umanitate, cei care prin ignoranță voită, prin indiferența culpabilă sau prin lășă renunțare, dezertează de la postul de onoare ce le-a fost încredințat”.

Pallière se puse pe lucru. La început continuă colaborarea sa la *l'Univers israélite*, scriînd articole și pentru alte reviste evreiești. Mai târziu a publicat, sub formă unei istorisiri autobiografice, „Sanctuarul necunoscut” (cu o prefață de Edmond Fleg) în care descrie evoluția sa religioasă. Subtitlul cărții era „Conversiunea mea la iudaism”. Mulți cititori nu au prea înțeles că expresia „conversiune” era pusă între ghilimele. „Sosit la Paris în 1916, este solicitat de către două organizații evreiești să se ocupe de tineret: prima o asociație de înstruire religioasă „Sema Israel”. Aci a ținut o serie de conferințe, în fiecare duminică dimineață. Tot pentru aceasta a mai întocmit și un referat „Hillel sau iudaismul”.

Vidal Modiano, mai târziu președinte al CRIF-ului i-a făcut legătura cu o grupare care tocmai înființa „Uniunea universală a tineretului iudaic” (U.U.J.J.). Asociația edita o revistă lunară „Șalom” de o calitate deosebită. Animatorii acestei mișcări erau nereligioși, dar cu credință în unitatea și existența poporului iudaic. Aimé Pallière, religios și mistic, de origine neevreu, a fost desemnat de ei președinte al acestei asociații.

Începînd din anul 1922 Pallière a avut posibilitatea să-și expună ideile într-o sinagogă din Paris. Încă din anii 1907 și 1908 fondatorii comunității liberale franceze i-au solicitat colaborarea perma-

nentă. Dar în acea perioadă Pallière nu lua în considerare iudaismul decît în forma sa strict tradițională, nefiind de acord cu reformismul. În 1922, nou președinte al Uniunii liberale israelite i-a reînnoit oferta, asigurîndu-l în același timp că se va bucura de toată libertatea de exprimare. De astă dată Pallière a acceptat. Sinagoga din strada Copernic i-a permis să-și îndeplinească misiunea cu care se simțea investit. A devenit astfel al doilea predicator al acestei sinagogi, alături de rabinul Louis Germain Levy și aceasta pînă la războiul din 1939.

Cei ce l-au cunoscut și au supraviețuit acelei epoci și-l amintesc pe Pallière care își avea locul rezervat alături de rabin și oficiant. Figură ascetică, îmbrăcat în negru, cu talit pe umeri. Lua cuvîntul deseori: într-o limbă perfectă și în termeni ce aveau ecou profund în spiritul și sufletul auditoriului, vorbea despre îndatoririle ce incumbă evreului atașat de moștenirea sa spirituală.

În serile de simbătă a introduce ore de meditație; Havdala era precedată de cîntece tradiționale, întrerupte de rugăciuni, de studii și de meditație.

Momentul culminant al anului o constituia predica ce o ținea de fiecare dată la rugăciunea de Neila, de Yom Kipur. În acest fel el marca o aniversare și anume era și ziua cînd în sinagoga din Lyon a avut revelația iudaismului viu. Avea accente vibrante, grație cărora îi făcea și pe cei mai indiferenți să simtă mărirea acestei ore unice a anului evreiesc.

În timpul celui de al doilea război mondial, cu sănătatea subrezită, s-a refugiat în zona liberă. Mult timp a locuit la Lyon, unde s-a alăturat unui grup de intelectuali evrei, care în haosul prezentului căutau să-și regăsească patrimoniul lor spiritual și împreună cu alți intelectuali, creștini, să puie bazele prieteniei iudeo-creștine. Bolnav, a cucerat diferite orașe din sud, scăpînd astfel de Gestapo, care îl urmărea, considerîndu-l evreu.

După eliberare a rămas în sud, bolnav și îndurînd lipsuri, ajutat doar de cîtiva prieteni. La sîrbătorile din 1948 a asistat la serviciul religios și a pronunțat pentru ultima oară predica de Neila. Din corespondența sa, provenind din nenumăratele orașe din țară, reiese că ducea o viață grea. Considerații asupra vieții materiale erau întrerupte de considerații spirituale: erau apeluri către comunitatea evreiască liberală să-și armonizeze practicile cu iudaismul tradițional.

Aici intervine o nouă întorsătură surprinzătoare în existența sa frămîntată. O mînăstire din Var i-a oferit găzduire. În luna noiembrie a anului 1949, a trimis la cererea lui „Editions de Minuit” manuscrisul volumului său „Sanctuarul necunoscut” spre a fi reeditat. Anumite pasagii au suferit modificări și adăugiri făcute de mina autorului, care ar da de bănuț că în evoluția sa religioasă ar fi intervenit o schimbare. A murit o lună mai târziu, într-o dimineață de Săbat, în ajunul Crăciunului. A fost înmormîntat de călugări din Prémontré, în cimitirul și după ritul catolic. Cîteva zile mai târziu prietenul și confidentul său Roger Rebstock, administratorul sinagogilor din regiune, care în timpul ultimului Yom Kipur a stat alături de Pallière, spunînd împreună rugăciunile și ținînd postul, a venit să spuie Kadiș la mormîntul lui.

Sfîrșitul acesta neașteptat a surprins desigur pe cei ce l-au apreciat și iubit. Rabinii care l-au înțeles și care i-au urmărit activitatea de o jumătate de secol, i-au adus însă un omagiu public postum. Astfel, marele rabin Maurice Liber, director al seminarului israelit, care la timpul său a publicat în colaborare cu Aimé Pallière „Cartea Șabatului” a participat în sinagoga din strada Copernic, la o ceremonie religioasă în memoria lui Pallière. Marele rabin Deutsch din Strassbourg a pronunțat un elogiu de la amvon.

În luna iunie a anului 1975 — cu ocazia unei ceremonii la care au asistat personalități de vază civile și religioase — d. Roger Rebstock a remis Muzeului biblic Chagall din Nisa o colecție de documente privind viața și activitatea lui Aimé Pallière, acest frămîntat căutător al lui Dumnezeu și sincer prieten al lui Israel.

Sufletul Torei

(Urmare din pag. 1-a)

de către un nou cărturar, care le va integra într-un nou trup. Textul fidel și sufletul Sefer-Torei este ca sufletul oamenilor, adică etern.

Opțiunea fundamentală iudaică în ce privește Legea este de a accepta textul Torei ad literam și de a vedea în această literă tăcșur permanent și strălucitor al Legii.

Acest text mobilează universul iudaic într-un mod atît de tangibil încît în timp și spațiu evreul îl întîlnește în permanență. Casa, cadrul intim al existenței sale, are la intrare mezuza, un mic pergament pe care sînt transcrise două pasaje din Tora (Deut. 6, 4—8 și 11, 13—21). Evreul își îmbracă filactere, pe care și le atașează pe frunte și pe braț stîng filactere care de asemenea conțin două extrase din Tora (Deut. 6, 4—8 și 11, 13—21). Ziua începe prin recitarea rugăciunii Șema (Deut. 6, 4—8 și 11, 13—21); Num. 15, 37—41) și sfîrșește tot cu ea. Această rugăciune marchează nu numai limitele zilei iudaice, ci și cele ale existenței iudaice în întregime ei: este primul cuvînt pe care copilul evreu învață să-l pronunțe; este ultimul pe buzele muribundului. Textul integral al Torei este citit în sinagogi într-un ciclu anual regulat, luni, joi, de Săbat și în zilele de sîrbătoare. Nașterile, circumciziile, bar mitzvot, căsătoriile, înmormîntările sînt ocazii de a chema la Tora, unde, în principiu cei chemați citesc pericopa săptămîinii sau, dacă nu sînt atît de învățați pentru a o citi, ascultă lectura, care le e destinată în mod special.

Axa liturgică, textul Torei constituie baza irevocabilă a oricărei gândiri iudaice autentice. Este remarcabil faptul să legea orală — totalitatea tradițiilor rabine din domeniul juridic, doctrinar și filozofic — este atribuită în bloc lui Moșe, la fel ca și Legea scrisă, Pentateuhul. faptul că această lege orală a fost în cele din urmă inclusă în Talmud este considerat un accident impus de vicisitudinile istorice, care nu îi afectează cu nimic caracterul oral. În gîndirea iudaică, noțiunea de lege orală nu înseamnă altceva decît forța vitală a legii scrise. Altundeva, litera și cuvîntul se combat, se exclud sau în cel mai bun caz se completează. În iudaism ele sînt legate organic într-un tot indivizibil. Fiecare literă conține forța cuvîntului. Fiecare cuvînt conține litere. Această concepție a creat un domeniu cu totul original, în care nici un evreu nu părăsindu-și și nu iese fără a avea senzația de a descoperi sau de a pierde un cămin: domeniul studiului. Despuiați acest cuvînt de orice urmă de intelectualism, de orice aristocrație; dați-i o tonalitate afectivă și populară; imaginați-vă o universitate a obligațiilor vieții de fiecare zi, a gîndirii, a acțiunii — și veți simți un iz din ceea ce simte credinciosul nostru atunci cînd se duce într-una din nenumăratele școli, mari sau mici, sau pur și simplu cu cîtiva prieteni sau singur, ca să studieze Tora. El face, astfel, veșnic ucenicia existenței sale semi-profetice, a istoriei sale atît de indisolubilă literală ca și Tora pe care o studiază.

Dar și mai remarcabil este faptul că însăși mistică iudaică s-a dezvoltat din textul Torei. Dacă există o trăsătură specifică a misticei, ea e aceea că depășește litera, cuvîntul, vorbirea, pentru a atinge inefabilul. „Lucrurile care nu se pot spune” sînt prețioase pentru un suflet mistic. Or, mistică iudaică se deosebește prin aceea că se hrănește chiar din cuvînt. Zoharul este un comentariu al Torei. Un comentariu al fiecărui cuvînt, al fiecărei litere, al fiecărui semn, dar care pătrunde în profunzimi de intensă și luminoasă spiritualitate și care se înalță la apropierea de D-zeu. În secolul al XVIII-lea, iudaismul Europei orientale era pe cale să se scindeze în două: Mitnagdim — raționaliști și noi adepți ai misticei hasidismului. Dar orice s-ar fi întîmplat, coeziunea spirituală a poporului era menținută de un lucru; de faptul că Talmudul și Zoharul, cărțile de bază ale ambelor curente, sînt amîndouă comentarii ale textelor Torei.

CĂSĂTORII

Familie Hermelin Wolf, Schwartz Mișu și Bitman din Galați au plăcerea a anunța căsătoria copiilor lor:

Subing. ADA HERMELIN
cu ing. ADOLF SCHWARTZ
Ing. ROZICA HERMELIN
cu ing. LIVIU BITMAN

stiri

EXPOZIȚIE

La Montreal a fost prezentată o expoziție de instrumente muzicale biblice. Exponatele aparțin muzeului muzical din Haifa. Muzeul de artă din Montreal a găzduit expoziția, prima de acest gen pe continentul american.

SEMINAR

La universitatea ebraică din Ierusalim a fost organizat un seminar privind istoria și tradițiile iudaismului, psihologia, sociologia etc.

TEATRU

„Šalom alehem, Columb!“ — este titlul unei comedii muzicale prezentată de ansamblul de teatru idiș al Uniunii actorilor evrei din S.U.A. Realizat spre a se sărbători aniversarea centenarului teatrului idiș, spectacolul are la bază elemente ale operei lui Šalom Alehem. Piesa descrie în felul ei greutățile imigrației în America a evreilor din țările Europei răsăritene la începutul veacului, tradițiile cu care au venit din țările lor de baștină.

ISTORIE

De cînd există funcția de rabin al comunității? Acestei întrebări încearcă să-i răspundă lucrarea istoricului israelian Mordehai Breuer. Conform cercetărilor sale, această funcție datează din secolul XI și își are originea în obștea din Renania de nord, de unde a fost preluată de colectivitățile din nordul Franței și apoi extinsă. Cele peste 200 de documente, citate literare și eseuri trasează istoria unei instituții și nu a unor personalități rabinice, deși sint citate nume de erudiți care au ilustrat viața comunităților. Între altele se menționează că în Evul Mediu rabin al comunității era considerat acela care conducea o ieșivă; de regulă, rabinul nu preda la mai mult de 10 studenți într-o serie. Delimitarea funcției rabinului de a cantorului nu era precizată. Încă în secolul XV se obișnuia ca un rabin să îndeplinească și această funcție. Diploma de rabin s-a introdus abia în a doua jumătate a secolului XIV. Acestea sînt doar cîteva din temele care formează sumarul cărții intitulată „Rabinat în Germania în perioada Evului Mediu“.

MANUSCRISE

Biblioteca publică a Universității din Geneva posedă o interesantă colecție de manuscrise iudaice: tratate

religioase, lucrări științifice, filozofice. Unele din acestea datează din secolul XIII. Între altele se află un manuscris Tanah realizat în secolul XV. Textul este scris pe două coloane iar pe margine sînt făcute adnotații. Acest exemplar face parte din colecția cunoscutei familii de cărțurari Pinto din Italia.

MONUMENT

Central Synagogue, lăcașul de rugăciune al Congregației reformate din Manhattan a fost declarată monument istoric. Clădirea în stil maur, construită în 1872, este cea mai veche sinagogă din New York care a funcționat continuu de la inaugurarea ei. În cadrul unei festivități, a fost așezată o placă comemorativă pe zidurile sinagogii. Congregația numără 1 025 membri.

DISTINCȚII

Primarul orașului Frankfurt pe Main a transmis familiei Käthe și Robert Sckenherr, decorația pe care le-a acordat-o președintele R.F.G. în semn de prețuire a faptului că, în perioada nazismului, au ajutat pe concetățenii lor evrei persecutați. Pentru aceleași motive a fost decorată și d-na Karin Särdermann din Köln.

Institutul Yad Vașem a acordat, la rîndul său, „Medalia celor drepti“ poliștului belgian René Ransquien care în perioada celui de al doilea război mondial a ajutat pe concetățenii săi evrei procurînd unora alimente și acte de identitate, pe alții găzduindu-i în locuința sa spre a-i feri de Gestapo.

REVOCALE

Departamentul Justiției a cerut Curții Federale a S.U.A. să revocă cetățenia lui Frank Walus, născut în Germania, deoarece a ascurat faptul că a făcut parte din Gestapo. Walus este acuzat de crime de război. Simon Wiesenthal, conducătorul Centrului de documentare de la Geneva a furnizat autorităților americane date privind atrocitățile la care a luat parte Walus în perioada ocupației naziste a Poloniei.

TALMUD

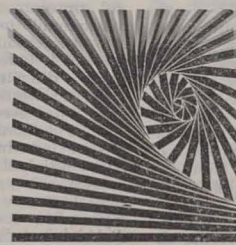
Agudat Israel, secția americană, a editat trei tratate din Talmud — Beita, Roș Hašana, Tanit — într-un volum format de buzunar. Lucrarea este destinată cursanților școlilor talmudice care studiază Ghemara.

HĂRȚI

O parte a colecției de hărți rare privind Țara Sfîntă, jurnale și cărți de călătorie, donată anul trecut Universității ebraice din Ierusalim a format obiectul expoziției intitulate „De la capătul pămîntului la Țara Sfîntă“. Din cele peste 3 000 de piese ale colecției au fost selecționate 90 de hărți și 12 jurnale de călătorie. Unele exponate datează din primele zile ale tiparului și au o deosebită valoare științifică și cartografică.

FUZIUNE

„Idiș Presse“, săptămînal înființat în 1929 la Rio de Janeiro a fuzionat cu „Der Naie Moment“, publicație trisăptămînală din Sao Paulo. Noua revistă evreiască din Brazilia va apărea săptămînal păstrînd titlatura „Idiș Presse“. Ediția pentru Sao Paulo va purta totuși și titlul „Der Naie Moment“. Redacția va fi la Rio de Janeiro.

COMEMORARE

La Londra a avut loc ceremonia de comemorare a douăzeci de ani de la înțetarea din viață a scriitorului Šalom Aș. Au participat membrii ai familiei scriitorului. Un număr special al revistei „Idișkeit“ a fost consacrat vieții și operei literare a lui Šalom Aș.

DEMASCARE

Centrul de documentare de la Geneva condus de Simon Wiesenthal a demască un nou criminal de război. Este vorba de Klement Druschke, locuind în prezent la Heidelberg în R.F.G., unde conduce un restaurant. Acesta a fost în 1942 șef al Gestapoului din Jesenice (Iugoslavia). Druschke a inițiat deportarea citorva sute de locuitori în lagăre de concentrare; foarte puțini au supraviețuit. El este, de asemenea, responsabil de exterminarea a 45 de ostateci. Un martor ocular care a venit la locul masacrului imediat după înțetarea împușcăturilor a declarat că l-a văzut pe Druschke stînd cu pistolul în mînă în fața celor executăți. Șeful Gestapo-ului a împușcat un tânăr iugoslav, în vîrstă de 16 ani, chiar în ajunul înțetării războiului. Autoritățile vest germane au deschis o anchetă în cazul Druschke.

MANGER

O nouă ediție a lucrării lui Itic Manger „Cartea ra-

iului“ a apărut recent la Tel Aviv. Cartea s-a numit, inițial, „Minunata descriere a vieții lui Šmil Aba Averbuch“. Prima ediție a acestei cărți s-a tipărit la Varșovia în anul 1939, în pragul celui de al II-lea război mondial. Lucrarea a fost cunoscută însă înainte pentru că fusese tipărită în foileton în ziarul „Volkszeitung“, iar varșovian în limba idiș. S-a remarcat că această lucrare în proză păstrează toate particularitățile poetice caracteristice operei lui Manger. „Cartea raiului“ a fost tradusă în mai multe limbi. La editura „Criterion“ se pregătește în prezent o ediție a acestei cărți în limba română. Traducerea aparține lui Iosif H. Andronic.

CATEDRA

La „Jews'College“ din Londra va lua ființă o nouă catedră de studii biblice. Aceasta va fi denumită „Catedra Sir Israel Brodie“, după numele fostului Șef rabin al Angliei.

Se anunță, de asemenea, că profesorul Menahem Mansoor, șeful departamentului de studii ebraice și semitice de la Universitatea din Visconsin, a fost invitat la Oxford Centre să predea cursuri post-universitare de ebraică. Profesorul Mansoor a inițiat o lucrare de mare amploare, cu ajutorul computerilor, în domeniul iudaisticii. Prima parte a proiectului său constă în elaborarea unei bibliografii a articolelor cu tematică evreiască, publicate în secolul nostru în periodicele de diverse limbi. Dealtfel, la Oxford Centre sînt în curs de indexare articolele publicate în periodice ebraice în Europa și Israel în primele decenii ale acestui secol. Profesorul Mansoor dorește să coordoneze programele celor două instituții.

DECES

La Rio de Janeiro a înțetat din viață Șabatai Karakusanschi, cel mai vechi ziarist evreu din Brazilia. El este, de asemenea, autorul primei cărți în limba idiș tipărită în această țară (în anul 1925). În 1927 Karakusanschi a înființat la Rio „Idiș Volkszeitung“, primul ziar idiș din Brazilia. „Idișche Volkzeitung“ a apărut cu regularitate pînă în anul 1941, cînd regimul de pe acea vreme a suspendat toate publicațiile în limbi străine ce apăreau în Brazilia.

CURS

Un curs de limba ebraică și de cultura iudaică a fost înființat la secția de științe umaniste a Universității din Canada. Catedra, condusă de prof. dr. Heszkel Klepfisz are secții pentru începători și avansați.

Și la Prahan College din Melbourne (Australia) s-a înființat o catedră de studii

iudaice. Sînt programate cursuri de limba ebraică și idiș, de istoria și literatura evreiască, de literatura evreiască în limba engleză.

EXPOZIȚIE

O variată colecție de obiecte de cult din argint, de cărți religioase, desene și picturi cu tematică evreiască a format obiectul celei de a două ediții a expoziției pe care o organizează Glasgow Hillel Commity. Găzduită în holul sinagogii Giffrock, expoziția s-a bucurat de o bună primire din partea publicului. Cu prilejul actualii ediții s-a organizat și un concurs de desene executate de copii, desene inspirate din tematica expoziției.

DIALOG

„H. I. Cargs în conversație cu Elie Wiesel“ este titlul cărții recent apărută la New York. Harry Cargs, scriitor, reproduce conversațiile pe care le-a purtat cu Wiesel timp de mai multe luni. Temele abordate au fost de domeniul religiei și literaturii și s-au referit la păreriile lui Wiesel despre Auschwitz și, în general, despre perioada holocaustului.

PREMIU

Premiul anual pentru cea mai bună realizare jurnalistică, înființat recent la Paris va fi denumit „Premiul Theodor Wolff“. Născut în anul 1868 la Berlin, Theodor Wolff a fost ani îndelungați redactor șef la Berliner Tageblatt. Articolele sale de fond erau comentate și răspindite în multe țări. În 1933, după venirea hitlerștilor la putere, Wolf s-a refugiat la Paris unde a editat „Pariser Tageblatt“. În timpul ocupației a fost arestat și internat în lagărul de la Sachsenhausen.

Revista „Stern“ din Hamburg a inițiat și ea trei premii anuale pentru cele mai bune reportaje. În semn de omagiu pentru cel ce a fost denumit „reporterul frenetic“. Egon Erwin Kisch, premiul va purta numele său. Egon Erwin Kisch s-a născut la Praga în 1885 și a înțetat din viață în 1848. Printre lucrările sale literare se află și povestirea despre căutarea Golem-ului în podul vechii sinagogi din Praga.

Cu prilejul decernării premiului Harold H. Wingate atribuit pe anul în curs rabinului Lionel Blue, președintele Consiliului de conducere al revistei londoneze Jewish Chronicle a anunțat înființarea a două noi premii anuale pentru lucrări cu tematică evreiască. Unul este destinat scrierilor beletristice — poezie sau proză, al doilea unei lucrări științifice.

אינ דער יידישער וועלט

צווייטע ס'ערע דאקומענטן אנטהאלט די טע- טיקייט פון די יארן 1940-1918. ווי באוואוסט האט זיך געפונען פאר דער מלחמה, דער צער טער פון יווא אין ווילנע, וואס איז געווען א וויכטיקער יידישער קולטור-צענטער.

א יידישער וועגווייזער פאר ווין

די ווינער מוניציפאליטעט האט ארויסגעגעבן אן אילוסטרירטן וועגווייזער פאר טוריסטן, וועלכע זענען אינטערסירט מיט דער יידישער פראבלעמאטיק. דער וועגווייזער האט אן הקדמה פונעם בירגערמייסטער פון דער עסטריי- כיסער הויפטשטאט, אין וועלכן צווישן אנדערן ווערן אנגעהויבן די נעמען פון עטלעכע יידישע פערזענלעכקייטן, וועלכע האבן זיך אויסגע- צייכנט אין דער געשיכטע פון דער שטאט. דער וועגווייזער באשרייבט די יידישע אינ- סטיטוציעס פון דער שטאט, באגלייט מיט פא- טאס פון די היסטארישע דענקמאלער.

וויטראליען וועגן יום-טובים

צען וויטראליען אויסגעארבעטע פון נאכט האלפען געלעזן זענען קאמפירט געווארן אויף דער שיל בית פנחס פון ב וקלין. אין דער דאזיקער קהילה איז דער רב ר' לוי יצחק האראוויץ. איינער פון די פארשטייער פון דער תסד'ישער באוועגונג פון די פארי- זעניקע. שטאנען. יעדע איינע פון זיי ווייזט אויף אנטהאלט 150 עלעמענטן, וואס זענען אויף אזא אופן קאמבנירט, אז זיי שטעלן פאר אספעקטן פון די יידישע יום-טובים.

60 יאר יידישע טעלעגראפן אנגעטור

די יידישע טעלעגראפן אנגעטור (יט"א) האט געפייערט איר 60 יעריקע עקזיסטענץ. די אגענץ איז געגרינדעט געווארן אין האג, דורך יעקב לאנדאו. צו ערשט האט זי געטראגן דעם נאמען „יי.דעש קארעספאנדענטען בורעו" ווערנדיק די ערשטע וועלט-אגענטור פאר יידי- שע גייסע. אין יאר 1920 האט זי זיך איבער- געצויגן קיין לאנדאן און האט אנגענומען דעם ענגלישן נאמען. דער ערשטער לאנדאנער יידי- רעקטאר איז געווען מאיר גראסמאן. שפעטער מיט א יאר האט זי זיך איבערגעצויגן קיין ניו-יארק. אין וועלכער יאר האט זיך געשעסן א סעקציע פון דער יט"א אגענטור אין ירו- שלים.

א דאקומענטארע ארבעט

וועגן אגודת ישראל

נישט לאנג איז דערשינען א דאקומענטאר- שטודיע געוויימטע זע צו ציך זינט דער גרינדונג פון דער איסראעלישער וועלט-אר- באניאציע אגודת ישראל. די שטודיע באשרייבט די טעטיקייט פון דער דאזיקער ארגאניזאציע אין פארשידענע לענדער, פון די קאנפערענצן וואס זענען אפגעהאלטן געווארן במשך דער דאזיקער צייט.

יידיש איפן אוניווערסיטעט

ביי אוניווערסיטעט פון באר-שבע זענען געגרינדעט געווארן צוויי נייע קאטעדראס פאר יידיש. עס איז כדאי צו באמערקן אז די שטאט איז נישט באקאנט פאר קיין יידיש- צענטער, ווייל דער רוב פון אירע איינוואוי- נער זענען ס'רודים. דער פרעזידענט פון דער אוניווערסיטעט האט דעקלערט אז דער אינטעס פאר דער יידיש-קולטור איז א באווייז פון עקזיסטירן רעספעקט צווישן די פארשידענע קהילות וואס לעבן אין דער דאזיקער שטאט.

אוישוויץ-מוזיי

סע זענען געווארן 30 יאר זינט גרינדן פון דעם מוזיי אוישוויץ, אויפן ארט וואו עס איז געווען דער טויט-לאגער. במשך דער דאזיקער צייט איז דער מוזיי באוועט געווארן פון הע- כער 12 מיליאן מענטשן. די דרייסיק יאריקע עקזיסטענץ פונעם מוזיי איז אפגעפערט גע- ווארן מיט א ספעציעלער צערעמאניע. מיט דער דאזיקער געגעהייט איז געווען געווארן אין צוזאמנעם בלאץ א פנימאטור-אויס- שטעלונג פון די דענקמאלער געוויימטע דער שוואד און דעם ווייניגסטאנד קעגן נאציזם.

א מדרש-אנטאלאגיע

דער פאריזער קארלאג „ספר" האט פארעפנט- לעכט צוויי ווערק אונטערן טיטל „דברי חכמים ז"ל, א קליינע אנטאלאגיע פון מדרשים אי- בערעצטע אין מראצייזש און איינגעטייט אין רובריקן ווי למשל: בחסון אין גאט; די פראכט פונעם בית-המקדש; כיבוד אב ואם; הא"ט בכבוד א' ע באשעפענישן פון גאט. די טעקסטן זענען באגלייט מיט א-לוטרא- ציעס.

150 יאר זינט ווינער שיל

מיט דער גע'עגנהייט פון 150 יאר זינט גרינדן די ווינער שיל איז ארויסגעגעבן גע- ווארן אן אפאזישאל-בוך געוויימטע דער גע- שיכטע פון דעם מקום-קדוש. דער באנד אנט- האלט באגרייפונגען מצד דעם פרעזידענט פון דער מלוכה, פון ווינער בירגערמייסטער און פון אנדערע פערזענלעכקייטן. ס'ווערן אויך דערמאנט וועגן די פערזענלעכקייטן, וועלכע דאכן במשך די 150 יאר באוועט די דאזיקע גרויסע שיל. מיר דערמאנען אז פאריזער דע- צעמבער האט די עסטרייכישע פאסטאומניס- טראציע ארויסגעגעבן אפאזישאלע פאסט-מאר- קעס געוויימטע דער אוינערסטייגונג.

וועגווייזער אויפן אוניווערסיטעט

די ערשטע העברעאישע קאטעדראס אויפן פאריזער אוניווערסיטעט איז געגרינדעט גע- ווארן אין יאר 1312, לויטן באשלוס פונעם ווינער (פראנקרייך) ראט. איצט ווערט גע- לערנט העברעאיש אין 15 הויכע אינסטיטוטן: אין פאריז און 10 אין דער פראווינץ. אין שטראסבורג, למשל, איז געגרינדעט געווארן א צענטער פאר פארשן און לערנען העברע- איש, וואס האט ביז היינט פארעפנטלעכט 12 באנדער. דא ווערט אויך פארעפנטלעכט א קא- לעקציע שטודיעס, געוויימטע דעם מהר"ל, דעם בארימטן פראנצויז פון ס'פ. זעכצנט יאהרונדערט. די העברעאישע שפראך ווערט אויך גע- לערנט אין פראנצויזישע מיטל-שולן. 1300 תלמידים לערנען די שפראך אין די יאזעווער ליציען.

יידישע קעמפער קעגן היטלער

די חודש-שריפט „בתפוצות" פון לאס-א- דזשעלעס האט פארעכנטלעכט דאסן בנוגע יידי- שע זעלנער אין די אל אירסע אנט-היטלער-ע- טישע ארמיען, במשך דער צווייטער וועלט- מלחמה, לויט די דאזיקע דאסן האבן געקעמפט 265000 זע גער. קרוב 30000 האבן געשעסן אין דער בריטאנישער ארמיי, געהערנדיק צו דער יידישער בריגאדע, העכער 50.000 האבן געקעמפט נעבן די פארטיזאנער אין פארשי- דענע איראפעאישע לענדער.

שאל בעלזא אויסגעצייכנט פון בני-ברית

דער נאבעל פרייז-טרענער פאר ליטעראטור שאל בעלזא, איז אויסגעצייכנט געווארן מיט א מעדאל „אנטי-דעפאמישן ליגע" פונעם יארן בני-ברית. ער איז די 23סטע פערזענ- לעכקייט און ערשטער ליטעראט, וועלכע בא- קומט די דאזיקע אויסצייכענונג. וואס ווערט צוגעטיילט פאר יענע וואס ס'ווערן בייטראגן פארן אנטהאלטן און אנטוויקלען פון די דע- מאקראטישע טראדיציעס.

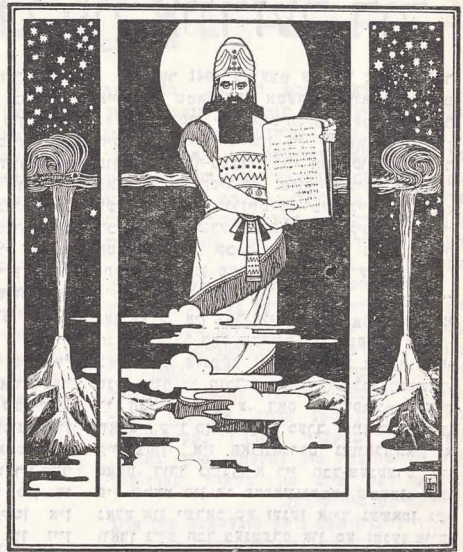
יוו'ע בארייכערט מיט דאקומענטן

קאטאלאג

דער יידישער היסטאפאטלעכער אינסט טוט (יוו'ע) פון ניו-יארק און בארייכערט געווארן מיט א קאטאלאג פון נייע דאקומענטן וועגן דער טעטיקייט פון דער ווילנער קהילה. די דאקומענטן וואס געפינען זיך אין דער ארכיוו זענען געשריבן אין העברעאיש, יידיש, רו- טיש, פויליש און דייטש. די עלטסטע באציען זיך אויף דער פרייז-ארט פון 1844-1800. א

מתן תורה

פון מ. ליליען

ל"ג בעומר אין בוקארעשט

מוכיר געווען די משרתי קודש, מנהיגים פון דער קהילה און א' וועלכע האבן זיך במשך דער צייט עוסק געווען מיט איבערגעגעבן פארן דערהאלטן דאס יהדות, די טראדיציעס און די הייליקע מוסדות. די נעמען פון די דאזיקע פרייזער זענען געלייגעט געווארן פונעם ספר הזמנות והזמן ויהי ה'אמרי שגורא, בעדו ווערן באנצערט עולם. איז געשטא- גען אויף די פיס אין ציכלן פון ערונג. צו דער אייביקער רו פון די הייליקע נשמות וייערע האט מען געזאגט אן, אל מלא רחמים, דערנאך האט דער גאנצער עולם געזאגט א קדיש.

דאנערשטיק אונט (5טער מאי) י"ז אייר איז פארגעקומען אין בוקארעשטער קאר-טעמפל, א לגיבער פריערונג, דער באשיידנסטער יום-טוב ס'נעם יידישן ל"ה.

ס'האבן פירגעדאנעט די חזנים אייזיק ושאקאוויטש און ווילי האריק, באגלייט פונעם טעמפל-קאר, דיריגירט פון א. שווארץ. און ווין ווייזשע וואס ווערן ווילי האריק דוד משה רון שליט"א דערקלערט די רעלי- גיעזע און היסטארישע באטייטונג פונעם טאג. לויט דער טראדיציע ווערן אין דאזיקן טאג

פון אונדזער אלטן אוצר

ס ב ר י מ ר נ

אין צוויי פאלן זאגט מען, „סכרי מרנ" כרייטיק צו נאכט. ווען מע מאכט קידוש אויף ווין, און מוצאי-שבת, ווען מע מאכט רב'ה אויף ווין.

אוי האב בכיוון אונטע-געשטראכן א ווען מע מאכט קידוש דווקא איבער ווין, ווייל ווען מע מאכט קידוש איבער די חלות, ווען מע האט נישט קיין ווין — דעמאלט זאגט מען נישט, „סכרי מרנ" נאר „ברשות מרנ ורבנו ורבותי", אזוי ווי מע זאגט פארן בענטשן ברכת המזון.

דער טייטש פונעם ווארט „מרנ", אדער בלשון רבים „מרנ", זיז אראמס א טיטל פאר א רב אדער נאר א גדול בחי'ה.

דעם מקור פון דעם אויסדרוק געפינט מען אין מדרש תנחומא, וואו מע קאן ליע- נען: ווי אזוי פארשט מען אויס די עדות? בעת מע פרעגט אויס די עדות וועגן איינעם וואס האט געטון אן ע'ייה, גייען די סנהדרין, און מיט זיי גייען מיט אלע יידן אין דער גאס פון יענער שטאט. מע ברענגט דא חוטא, וועלכער איז מחויב פארשיינערט צו ווערן, אדער ער איז פאראוטיילט צו איינע פון די ארבע מיתות בית-הדין, און ס'ע גייען ארויס צוויי אדער דיי, די גרעסערע פון די סנהדרין און זיי פרעגן אויס די עדות, ווען זיי קומען צוריק פונעם אויספארשן די עדות — זאגן זיי, „סכרי מרנ". דאס הייסט: מיט רשות פון די רבנים.

אויך דער שליה-ציבור, ווען ער האלט דעם כוס פון קידוש און פון הבדלה, הייבט ער אן מיט די ווערטער: „סכרי מרנ".

נוו אן דעם מדרש איז אן זען, אז דער אויסדרוק „מרנ" איז געווען צו ערשט געווענדט צו די סנהדרין, נאכן אויספארשן די עדות, דערנאך איז עס איינגענומען אין מנהג, אז דער שליה-ציבור זאל זיך ווענדן צו גאנץ קהל, ביים קידוש אדער ה'דלה: „סכרי מרנ, ווי מיינט איר, רבותי, וואס פאר א ווין איז פאראן אין דא- זיקן כוס. — און קהל ענטפערט: „לחיים, דארט איז פאראן ווין צום לעבן".

די טראדיציע דערקלערט, אז דאס וואס קהל ענטפערט, „לחיים" איז דערפאר ווייל ווען דעם סנהדרין האט פאראוטיילט א מענטש אומגעבראכט צו ווערן דורך איינע פון די מיתות בית-הדין, האט מען אים פריער געגעבן צו טרינקען ווין געמישט מיט ס'ס, כדי אים צו פארטייבן, איידער מע וועט איבער אים אויספירן דעם טויט-אור- טיילט.

מיט דעם דערקלערט זיך אויך, וואס אין טייל ס'דורים, ווערט אנגעוויזן. אז בעת מע מאכט קידוש איבער די חלות זאגט מען נישט „סכרי מרנ", נאר „ברשות מרנ", נאך וועלכער ווענדונג קהל דארף שוין נישט ענטפערן „לחיים".

די דאזיקע פארמולע פון „ברשות מרנ" אויך געניצט ביים ברכה-המזון. אי- דער מע הייבט אן דאס בענטשן מיט מוומ זאגט מען אויך די ווענדונג „ברשות מרנ".

אין דער שבתקיעה הפילה יקום פורק" ווערט דערמאנט סיי „למרנ ורבנו" סיי „ל'הן די בשמיא", אין זינען פון מהר פון הימ", גאט.

בנימין זאב גאנז

אין יענעם טאג

פון רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן

קעגן מלחמות, און אמונה וואס גיט די בא-
עוועלעכע דאס באוועגונג פון זייער אומ-
באוועגלעכקייט?

אין יענעם טאג, אין דעם וועקסטן מאָג
פון חורש סיון, איז ארויס אויף דער וועלט-
בוסה, איבער יאָהונדערטער און יאָרטייזיג
סער, דער גרויסער זינגער פון דער געשיכטע.
דאָס וואָרט — בעשרה מאמרות נכרא העולם
לערנען אונדז אונדזערע חכמים — דאָס וואָרט
זיין געווען דער גורם פון דער בריאה, דורך
דעם ווענדערבארן כוח פונעם וואָרט און
דער ווירטואל באוועגונג געוואָרן און
די וועלט און ארויס פונעם אָפּגערונט פון, תורה
וכוונת צו די הייבן פון הארמאניע, נאָמס
וואָרט האָט געדארפט בלייבן דאָ, צווישן
אונדז, אויף דער ערד און די פארוואנדלען
פון אַ מדרב אין אַ גן עדן. די מענטשן
אָבער, האָבן דאָס פארטריבן פון דעם נעכטן
פון ממסות דוקא פארוואנדלעכונגען, צו די
אבסטרקטע ספערן. אדס הראשון דורך זיין
תאור, קיין דורך זיין ברורערקייט, דער דור
המכול דורך זיינע שווערע מאמרים, דער דור
הפלגה מיט זיין גאון, אָס די אלע יציר-הערס,
דאָס אלע שוואכקייטן פון דער נעכטערקייט
באשעפטיגט, האָבן פארטריבן דאָס וואָרט
פון אמת און יושר אלץ העכער, צו די
הימלישע הייבן. פאר די אלע וועלט האָבן
געוואָלט לעבן ווייטער אין דעם צושטאנד,
מיט זייערע רוע אינסטינקטן, איז געווען
פיל באקומענער און דער אָפּקלאַנג פון נאָמס
וואָרט וואָס זיך הערן וואָס שוואכער. אָבער
אברהם — דערציילן אונדז ווייטער די וועלט
הכמים אונדזערע — מיט זיין אומענדלעכער
ליב צו מענטשן, יצחק מיט זיין דעהויבע-
נער מסירת נפש, יעקב מיט זיין אומע-
שליכטן גרויסן נאָר תורה, יוסף מיט זיין
אומפארלעכלעכער אמונה, האָבן געמאָגל
דערמאָנט אין נאָמס וואָרט, און געמאָגל אים
צוריקצונעמען דאָס אָרט וואָס ס'קומט אים,
אין די נשמות און אין געוויסן פון די
מענטשן, „וירד ה' על הר סיני“.

די וועלט האָט געוואָלט לעבן ווייטער
פיל באקומענער און דער אָפּקלאַנג פון נאָמס
וואָרט וואָס זיך הערן וואָס שוואכער. אָבער
אברהם — דערציילן אונדז ווייטער די וועלט
הכמים אונדזערע — מיט זיין אומענדלעכער
ליב צו מענטשן, יצחק מיט זיין דעהויבע-
נער מסירת נפש, יעקב מיט זיין אומע-
שליכטן גרויסן נאָר תורה, יוסף מיט זיין
אומפארלעכלעכער אמונה, האָבן געמאָגל
דערמאָנט אין נאָמס וואָרט, און געמאָגל אים
צוריקצונעמען דאָס אָרט וואָס ס'קומט אים,
אין די נשמות און אין געוויסן פון די
מענטשן, „וירד ה' על הר סיני“.

די עשרת הדברות, האָבן צוריק געבראכט
דאָס הייליקע וואָרט צווישן די מענטשן. און
די גרויסקייט און הייליקייט פון דעם וועקסטן
מאָג אין סיון, שבועות, דער מאָג פון מתן
תורה, שפעטנס נישט נאָר דערין וואָס ס'זענען
דערהערט געוואָרן די עשרת הדברות אויפן
בארג סיני, נאָר איבערהויפט דערין וואָס
א גאנץ פאָלג האָט זי פארשטאנען און האָט
זיך מתחייב געווען מיט זיין פיערלעכער
דעקלערונג פון „נעשה ונשמע“ צו פאר-
וואנדלען די ווערטער אין מעשים.

און פון דעמאלס אָן איז דאָס וואָרט נישט
געבליבן נאָר אויסנעקריצט אויף די שטוי-
נערע ציונות, נאָר אויך אין די הערצער פון
זייערע סרענער.
דאָס וואָרט באפלינגט דעם עלאן מיט
וועלכן מיר שפּרעכן זיך צו דערהייבן צו די
אָרויפגאנג פון דער פרייהייט פאר אלע
מענטשן, הארמעטעם אונדזער ווילן צו מאכן
וואָס שטארקער דאָס געפיל פון מענטשליכ-
כער סאָלידאריטעט און אהדות, פארשטארקט
די ענערגיעס אין אונדזער ארבעט צו ברענגען
א סדר פון יושר אויף דער דאָזיקער וועלט.

א מנהיג רוחני פון אונדזער דור

אין יאר 1941 באַזעצט ער זיך אין די פאר-
אייניקטע שטאטן פון אמעריקע, וואו ער וועט
נאָמינירט פון עקזעקוטיוו-קאָמיטעט פון דער
חינוך-ארגאניזאציע פון די לובאוויטשער
פון דער הילף-עקזעזש, ווי אויך פון דעם פאר-
לאג, „אוצר החסידים“, צוגלייך מיטן אנטוויק-
לען אט די בילויטטיקע טעטיקייט, שרייבט
רבי מנחם מענדל שניאורזאן שליט"א א ריי
הסידיעס און קבלה-ווערק און פיל שלוחות
ותשובות וועגן פארשידענע תורה-ענינים.

נאָך דער פטירה פון רבי יוסף י. שניאור-
זאן זצ"ל, אין יאר 1950, נעמט אויף זיך רבי
מנחם מענדל דאס אהריות און אָנפירט די חבד-
באוועגונג. אונטער זיין אָנפירונג בליען אויפ-
טויזנטער אידן פון מוסדות פון די לובאוויטשער,
די חבד-פילאָסאָפיע, דאס פארשפרייטן גאָס
וואָרט, קיין מורה, קיין מורה, קיין דורס און
קיין צפון. איז פארוואנדלט געוואָרן אין א
מאָסט, דורך גרינדן א ריי חבד-געסטערס אין
פיל שטעט פון די פאראייניקטע שטאטן, קא-
נאדע און ישראל סע ווענען אויך געשאפן גע-
וואָרן נייע חבד געסטערס און סע ווענען אויפ-
געבויטערט געוואָרן די אלטע אין ארבעטניקע
אויסטרואליע, בראזיליע, ענגלאנד, פראנקרייך,
אסיריע, אפריקע, ווי אויך אין אנדערע ער-
טער. אומשטעט פירן די חבד-געסטערס א פאר-
צווייגטע טעטיקייט אפן געביט פון תורה,
עבודה און גמילות חסדים.

דער לובאוויטשער פארלאג האָט פארעפנט-
לעכט מיליאָנען ספרים וועגן יהדות אין פאר-
שידענע שפראכן.

אין יאר 1953 האָט דער לובאוויטשער רבי
געגרינדעט א פרויען-ארגאניזאציע און אין
1955 א יונג-ארגאניזאציע. די דאָזיקע טעטי-
קייט האָט גורם געווען און איז ווייטער גורם
אז טויזנטער יידן זאלן זיך אומקערן צו
ידישקייט.

דער לובאוויטשער רבי ווערט כאראקטערי-
זירט פאר א גרויסן תלמיד-חסד, א וואונדער-
בארער ארגאניזאטאר און מדריק, בפרט מיט
אן אומבארגענעצער אהבת ישראל.

במשך די 28 יאר זינט ער פירט אן מיט
דער לובאוויטשער חבד-באוועגונג, האָט ער
דורכגעפירט א פילוייטיקן חינוך-פראגראם אין
תורה און אמונה, זיין איינפלוס האָט ווייט ארי-
בערגעשפרייט די חסידיע קהילות און אריי-
געדרונגען אין אלגעמיינע יידישן לעבן.

די שטיה פון די חבד-חסידים האָט גאָר פון
איר אנהייב משפיע געווען די יידישע קהילות
כון רומעניע, אין די מאָלערעוועשע שטעט און
שטעטלעך האָבן זיך באוועגט נאָך צוריק מיט
מער ווי רונדערט יאָר חסידיע חבד-גורופן,
וועלכע האָבן געלעבט אין שטעטלעך פרום-
קייט, וואָס האָט געצויגן די אומעמעקוואמקייט
אויס פון די נישט-יידישע שטחים. און דעם
זיין איז נאָך צו באמערקן, אז אין דער רור
מענישער שפראך איז אויין דאָס וואָרט „כא-
באטניק“, וואָס קומט פון „חבדניק“ און הייסט:
שטענדיג פרומער ייד.

די חבד-שילן און בתי-מדרשים פון פאליטי-
שען, פארטראגאמץ, האָט און אין אנדערע
שטעט פון רומעניע, יאָבט מיט זיך פאָרע-
שטעלע מקורות פון אמונה.

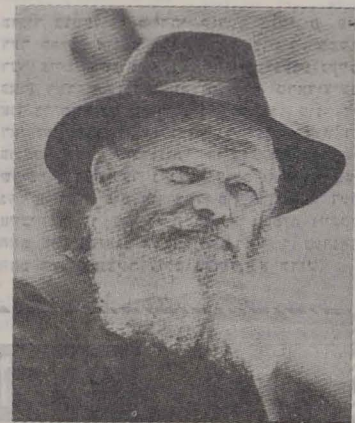
דער לובאוויטשער רבי שליט"א איז אן איי-
בערגעבער יידן און רומעניע און אונדזער
יידישער קהלות. ער האָט דאָס אויסגעדריקט
ביי פארשידענע געלעגנהייטן, בעת זיינע האר-
ציקע געשפּרעכן מיטן רב הראשי דער דוד
משה רובן שליט"א, וועמען ער שטיצט
האָלט חשוב זיין טעטיקייט, די דאָזיקע געפילן
האָבן זיך אָנגעטון אויך אויס, ווען דער לוי-
לובאוויטשער רבי האָט בייגעשטייערט צו הלל-
די געליטענע פונעם ערד-צייטערניש פון 1941
מער.

דאָס וועגן אלץ סיבות, צוליב וועלכע אונז
דער קהיל: שליט זיך אָן צו אלע יענע, וואָס
האָבן אויס געפירט דעם חשוב מנהיג-רוח
ני פון דער חסידיע חבד-באוועגונג.
פון דא, כון אונדזער קהילה קדושה, פון די
מקומות פון די קארפאטן-בערג, אויף וועל-
כע האָט אַמאָל געשטאנען דער בעל-שם
טוב, פון דא האָט דער לובאוויטשער האָט
געמאכט און האָט זיינע חסידים, שיקן מיר אים
איבער אונדזערע הארציקע ברכות פון אריכות
ימים ושיגים לטובת דעם יידישן פאָלק.

אין פריערדיקן נומער פון אונדזער צייט-
שריפט, אין דער עברית-זייט, האָבן מיר פאר-
עפנטלעכט די באגרייטונג-טעלעגראם וואָס דער
רב הראשי שליט"א האָט געשיקט דעם לוי-
באוויטשער רבי שליט"א.

„ופרצת ימה וקדמה...“ און וועסט זיך אויס-
שפרייטן קיין מערב און קיין מזרח (בראשית
כח-יד). מיט די דאָזיקע ווערטער פון דער
תורה זינגען די לובאוויטשער חסידים איינעם
פון זייערע באליבטסטע חבד-ניגונים. דער זעל-
ביקער פסוק איז אויך דער פראגראם פון איי-
טיקן מנהיג פון דער באקאנטער חבד-באווע-
גונג, האַדמו"ר ר' מנחם מענדל שניאורזאן
שליט"א וועמען די חסידים פון דער גארער
וועלט, און צוואנציג מיט זיי אלע יידן וואָס
זענען פארבונדן מיט חסידות, פיערן היי-
צו דער געלעגנהייט פון זיין ווערן א בן
שבעים וחמש.

פון זיין רביזשן הויף פון ברוקלין (פאראיי-
ניקטע שטאטן) פירט אָן דער לובאוויטשער
רבי טאָגטענלעך די פארצווייגטע טעטיקייט
פון דער גרעסטער חסידיער באוועגונג פון
אונדזער צייט. אלס פאָרענצער פון א טראדי-
ציע פון כמעט צוויי הונדערט יאָר, ווערט דער
לובאוויטשער באטראכט אלס איינע פון די
אָנגעזענע רעליגיעזע פערזענלעכקייטן אין
דער היינטיקער וועלט. זיין לעבן און זיין
ווערק בילדן א וויכטיק קאפיטל אין דער יי-
דע-געשיכטע פון צוואנציגסטן יאָהונדערט
און זענען א ביישפיל פון א וואונדערבארן
סינסע צווישן חורה און מעשים טובים.

האדמו"ר ר' מנחם מענדל שניאורזאן שליט"א

די לובאוויטשער גזע איז געגרינדעט גע-
וואָרן דורך רבי שניאור זלמן פון לאדי, וועל-
כער האָט געלעבט אין די יארן 1745 — 1813,
דעם פארפינצטערטן און אונטערדריקטן
יידישן לעבן פון צארישן רוסלאנד אין די תור
הה פון רבי שניאור זלמן זצ"ל געווען א
ליכט-שטראל פון גלויבן און האָפּענונג. דער
גרינדער פון דער חבדער שיטה (חכמה, בינה,
דעת) האָט געלעבט פאר זיינע חסידים, ער
האָט געלעבט מיט זיי און געהאט צו ליידן
פאר זיינע אידעען. די צארישע מאכט האָט
אים אריינגעזעצט אין תפיסה, פון וואו ער איז
באפרייט געוואָרן בדרך נס. דער טאג פון זיין
באפרייטן (ט' כסלו) ווערט אויך היינט גע-
פיערט אין יום-טוב ביי אלע חסידים אין
דער וועלט.

רבי שניאור זלמן האָט אָנגעשריבן א ווערק
כון רעליגיעזער פילאָסאָפיע — „תניא“ — א
זייער אריגינעלער סינסע פון דעם טיפן דעם
קען זיין ווילנער גאון און דעם בעל-שם טוב
בריוונדיקע געפילן. פון אָס דעם זאמען, וואָס
רבי שניאור זלמן האָט פארלאנגט אויפן
באָדן פון אמונה, וואָס אויסגעוואקסן דער ציי-
צווייגטער בוים פון דער חסידיער חבד-באו-
וועגונג.

רבי מנחם מענדל שניאורזאן שליט"א איז
דער ווין פון בארימטן מקובל און גאון רבי
לוי יצחק זצ"ל און דאס אוראייניקל פון דריטן
לובאוויטשער רבי, רבי מנחם מענדל שניאור-
זאן פון לובאוויטש, דער איז געבוירן י"א ניסן
1902, שוין אלס קינד האָט ער ארויסגעוויזן זיין
חריפות און געווען פיל פארגעשריטענער פון
די אנדערע תלמידים. זיין פאָטער האָט מחמת
דעם געזינגען פאר אים א פרויטאק מלמד.
אָבער אין א קורצער צייט האָט דאָס קינד מיר
נישט גע'אט ביי אים וואָס צו לערנען, אזוי
אז דער פאָטער גומא האָט געמוזט ווערן דער
מחנך פון גאָר באגאבטן קינד. צו זיין
בר-מצוה האָט מען אים שוין געהאלטן פאר
אן עלוי.

איינצייטיק מיטן תורה-לערנען שטודירט ער
אויך וועלטלעכע לימודים — פארענדיקט אין
בערלין די פאליטעכניק און באקומט דעם טיטל
אינזשענער, שטודירט אין דער סאָרבאָנע פילא-
סאָפיע.

„נחום גאלדמאן“

מיט וואָך

פון וויקטאָר רוס

באַר די קלייט פון שמאי זאָלצבערגער האָט אויסגעזען ווי אין אַ געוויינטלעכן טאָג. זיצנ-דיק הינטער דעם פאַרקויף־טיש, פאַרטיטט אין אַ פאַרגלעטער גמראַ, גלייך סע וואָלט בכלל נישט געווען קיין מיטוואָך, גלייך סע וואָלט נישט עקזיסטירט קיין שטייגער־אויפגאַבער און באַנק און חובות און אלץ, וואָס פאַרביטערן די טעג פון די סוחרים און האָט זיי פאַר-טריבן דעם שלאָף ביי נאַכט.

פון צייט צו צייט האָט דאָס גלעקל, וואָס איז געווען אויפגעוואַנגען איבער דער טיר פונעם אריינגאַנג, געזעצט אַז סע האָט זיך געיאָוועט אַ קונה. ר' שמאי האָט זיך אויפגע-הויבן פון זיין אָרט, מיט מידע טריט, און זיך דערגעטעלט צום קעסטל מיט וועקעס, פאַט-קאָוועס, האָט גענומען די פרוטות, דערנאָך האָט ער זיך געאיילט צוריקגעקערט צו זיין ספּר.

— איר האָט נאָך נישט געענדיקט מיטן דאָ-זיין בוך, ר' שמאי? פלעג זיך צו מאל וואונ-דערן אַ קונה. זינט דרייסיג יאָר קויף איך ביי איר איין פאַקטוועקס און אלץ מיטן זעל-ביקן ספּר זע איר אייך...

— זעט איר, פעטער, אווי איז דאָס דאָר זייער בוך וואָס ענדיקט זיך נישט קיין מאל נישט, האָט זיך פאַרענטפערט מיט אַ שעמעו-דיקן שמייכל דער תלמיד־חכם־סוחר.

— אָבער וואָס, סע זאָל מיר גאָט נישט שטראָפן פאַר די רייד, געפינט איר דאָרט א-זוינס, ר' שמאי?

— חכמה און דעם באַטייט פון דער וועלט, ליבער פעטער, אַס דאָס איז פאַר מיר דאָס דאָזיקע בוך. אַט, למשל, אויך וועגן אייך גיפן איר דאָרט טיפּע געדאַנקען...

— וועגן מיר, ר' שמאי?

— דאָ אין בוך שטייט געשריבן וועגן איי-נעם אַ געלערנטן, וואָס האָט אזוי געשלידערט דעם בראַשית: וויפל שווייט און וויפל מי האָט געקאָסט דעם ערשטן מענטש, אַז ער זאָל זיך פאַרשאַפן דאָס שטיקל ברויט! ער האָט גע-דאַרפט אַקערן, זייען, שניידן, דרעשן, קנעטן דאָס טייג, ער זאָל עס באַקן — ביז ער האָט זיך געשטילט דעם הונגעל. כּעת איך, האָט ווייטער געשריבן דער דאָזיקער געלערנטער, שטיי אויף אין דער פרי און געפין מיין ברויט פאַרטיק צוגעגרייט, אָבער דאָס דאַרף מיר נישט דערפירן אַז איך זאָל פאַרגעסן צו זיין דאַנקבאַר דעם פּויער און די אנדערע, וועלכע האָבן זיך שווער באַמיט כּדי מיר צו שפּיינן.

— און ווי אווי הייסט דער דאָזיקער גע-לערנטער אייערער, ווייל איך זע אַז ער האָט געטראַכט מיט חכמה...

— דער נאָמען האָט נישט ווער-ווייסט וואָס פאַר אַ באַטייטונג, בפרט אַז איר וועט אים פאַרגעסן... וויכטיק איז נאָר וואָס ער לערנט אונדז, ציט ר' שמאי די מסקנות פאַר זיין גאָט און באַגלייט דעם קונה ביז צו דער טיר און קערט זיך צוריק אום צו זיין דיקן ספּר.

איר דער דאָזיקער צייט שומושעט דער יריד ווי אַ גינעל־שטאַק, ליבשע פאַרברעט די אויס-געדורשטע אַז זיי זיילן קויפן ביי אים לימאָ-נאד און איי-קרעם, ביי די שוועלען פון די קלייטן פון דער רשימא-גאס האָבן די ינגלעך געשלעפט די קוים, הינטער די פאַרקויף־טישן שטייען די סוחרים, ארויסגעהאַלפן פון זייערע פרויען, ציען אויס די באַלנס שטאָפן, בא-ניצנדיק זיך מיט זייער גאַנצען כּוח האַסבן כּדי צו פאַרקויפן, צו פאַרקויפן למען השם. ווייל עס איז געווען אין די יאָרן פון דער גרויסער קריגע, ווען וועלכעלען האָבן געדריקט, די פּראָצעסן זענען שווינד-לענדיק געוואָקסן, די מורא פאַר אַנוועזן און פון דחקות האָט געוואַכט ביי יעדער טיר. דער יריד האָט מיבערדיק געלעבט דעם דאָזיקן טאָג פון מיטוואָך. דאָס שוואַכע רעטונג־שיפּל אין זיכערן אונטערטערען.

דער מיטוואָך, בפרט האַרבסט, האָט זיך אָנגעהויבן אין מאַרק שוין פון דינסטיק נאָך מיטאָג, דורך אלע אַריינגאַרן האָבן געפלאָט צום מאַרק־פלאַץ וועגענער און וועגעלעך. אַז געלעדענע מיט גערעטעניש פון דער ערד און פון דער מענטשלעכער מי. מע האָט אפילו נישט באַמערקט ווי דער מאַרק האָט אָנגעהויבן האָבן אַ גערוך פון דורך דער זון אָנגעצונדן פערל.

אין די פאַרשטויבטע געסלעך פונעם פּיר־מאַרק, האָט נישט אויפגעהערט דער געווימל אפילו ביי נאַכט. אין די קליינע וועקשטובן פון די קיזש-נער און שניידער, וואָס האָבן געניט פּורערישע רעקלעך און סומאנעס, האָבן די לאַמפּן גע-ברענט ביז פּעסעט נאָך חצות נאַכט, מיט אפילו ביי אים ווייסן טאָג אריין. אין דער דער-שטיקנדיקער בעקעריי, האָבן די בעקער־אייבע-טער, פאַרשוויצען און נאָקעטע בייזן גארטל, געקנעטן דאָס טייג פון שוואַרץ קאָרן־מעל אויסגעמישט מיט קליינען.

אויך ליבשע האָט נישט צוגעמאַכט קיין אויג אין דער דאָזיקער דינסטיקדיקער נאַכט צו מיטוואָך. זיין גאַנצע האַפּענונג איז געווען אין דאָזיקן יריד־טאָג, פון דעם און געווען אַפ-הענגיק דאָס טעגלעכע ברויט פון זיין צאָל-רייכער משפּחה — אַסע זי אפילו נייַן מילער צו שפּיינן, אויב מע וועט שוין צורעכענען אויך יענעם פון די הינדלעך. נייַן, עס איז בכלל נישט לייכט געווען צו געבן יעדן איי-נעם א רעפּטל ברויט. אפילו ווען עס איז שוואַרץ און מיט קליינען. מחמת דעם האָט ער, ליבשע, געהאַרעוועט איבער די כּוחות אין די זעלבע טעג פון דער וואָך פון איר דער פרי ביז אין דער נאַכט אריין. ער האָט געהאַט נישט איינע, נאָר עטלעכע פּונעם ליבלייט מיט זאָל, אַז שווער איז לאַסע־שניידער, און אין א גויס האָט ער געקאָנט אַריינשטעלן א שויב, שוין אָפּגעדרעט פונעם קלייטל מיט זאָל, נאַכט א שווערלעך, וואָס ער האָט געהאַט אין דער זעלביקער חורבה, וואו ער האָט גע-וואוינט און איז אויך געווען זיין וואַרשטאַט.

ער האָט געהאַט, ווי געזאָגט, מערער מלא-כּוח, גלייך ער וואָלט אַללוטטירט דאָס ווער-טל; „א, סך מלאכות מיט ווינציק ברכות.“ זיין האַפּענונג איז אָבער געווען דער יריד.

— אויב דער איר הימל וועט שוין העלפן, אַז איך זאָל האָבן מיטוואָך א גוטן טאָג, וועט ביי מיר איר שטוב שבת זיין שבת — פלעגט ער געצייגלעך זאָגן.

ליבשע האָט נישט געפּעלט פונעם נאָר, אין סיי וועלכן וועטער, זומער און ער דאָרט געשטאַנען מיט לימאָנאדע, קאַלטן סאַדע-אויסער און איי-קריע, וואָס ער גיבט זי האָט געפאַכט. ווינטער, האָט זיין קאַנדיקער טאַמאַ-וואַר אָנגעבאַטן ייסן טיי, און פאַר אויסגע-הונגערטע האָט ער געהאַט פאַפּווי־פלעצלעך און בייגל.

מיטוואָך האָט די זון אַ יפּגעשטיינט פריער, צי אזוי האָט זי אויסגעדאַכט פאַר די מאַרק-מענטשן, פון וועלכע זייער ווינציק האָבן זיך אויסגעשלאָפן. די קלייט־יינגלעך האָבן פרי געפּענט די לאַדנס און זיך געשטעלט ביים א-ריינגאַנג כּדי צו פאַרבעטן די קוים. די פרויען פון די סוחרים זענען אויך געקומען ארויסהעלפן. דאָס זענען געווען יאָרן פון קרי-זעס, די זיידעס און די טייערע שטאַפן זענען געלעגן אומפאַרקויפּטע אין די פאַליצעס. איינ-ציעק האַפּענונג פונעם סוחר איז געווען די לייזונג און דאָס פּויערישע וואָלשטאַף. די ינגלעך ביי דער טיר האָבן זייער גוט געוואוסט, אַז אין דאָזיקן טאָג ווערט באַשלאָסן צי סוף וואָך וועלן זיי באַקומען אָדער נישט עטלעכע צוואַנציקער, פאַר וועלכע זיי האָבן געאַרבעט טעגלעך צו צען און צו צוועלף שעה.

אויך די געסלעך פון די בעל־מלאכות האָבן דעמאָנט אויפגעלעבט. די בוטקעלעך פון די רימער זענען געווען בשכנות פון די קיניעס, איינגעטונקענע אין וויערן רייד כּוח מאַנגאל, די רעדער־מאַכער געבן די פעסער־מאַכער, וועלכע האָבן אויפן אָרט געמאַכט פעסעלעך פון יעדער גרייס. אַס די אלע געוועזענע בעל-מלאכות האָבן געלעבט אין און פון דעם מאַרק. „אונדזער שטיקל ברויט, פלעגן זיי זאָגן, איז אין די הענט פון גאָס און פון די פּויערים. אויב גאָס גיט דער פּויער א גוט גערעטעניש, מער רעגן און וואַרעמקייט צו דער צייט, האָט ער ברויט און אויך מיר האָבן.“

יעדער איז געווען געאיילט, געוואָרן, כּמעט מיט פאַרצייטלונג אָנגעשעפּעט אַז דעם מיט-וואַכדיקן טאָג.

מאיר מאַרקאַוויטש

שטייט אויף און וואכט!

(פראגענט פון א פאָעם צום 33סטן יאַרצייט פונעם דעפאָרטירן די מאַראַמאַרעשער ייִדן, דורך די פאַסיטישע האָטניסטן)

שדים זיך איילן, צום נאַכט־טאַנץ זיך רעכטן, ס'וואַכן אויף רוצחים, הוליען און טומלען. מע לינקט שוין אַפּ מיין פינגערען נעכטן — ווייל איך און די עדות זענען לאַפּס און דלימלען.

ווער מיר טרעבליקע, מיידאַנקע, מאַטהויערן? מע לינקט אוישוויין, די אויוונט, די גאַזן, אלעס זאָל גאָר גומאדיק זיין אויפגעבלאָזן, מע זאָגט, סע זענען סתם ייִדישע פראַוון...

סע וועקן מיין רו מיליאָנען געשרייען, מיין טאַטע, מיין מאַמע, אין אוישוויין פאַראַזוטע. ס'זינען נשמות, זיי „אַדן“, זיי „ווייזען“, וואָס רוסטו, וואָס שווייגסטו, וואָס שלאָפסטו?

מיין טאַטע מיר שטראָפט ווי אין אַמאַליקע צייטן, ער שניידט מיין נשמה מיט חכמה, מיט מוסר. באַשר, איך זינדיק פאַר גאָס און פאַר לייטן, מיטן יוצן זיך רואיך ווי אויפן „סיר הבשר“...

צי האָב איך באַמת אין גאַנצן פאַרגעסן, די זינד פון א דור באַגאַנגען מיט שווייגן געגאַנגען צום אויוון, געאַטעמט די גאַזן, געפירט צו שחיטה ווי עופות אין שטייגן!

מיר דאַכט זיך: מיליאָנען פאַרלאַשענע שטערן פאלן ווי קוילן, איך ווער שיער פאַרשאַפן. איך פיל אַז איך שוים אין ימען מיט טרערן, ווייל ווידער זאָל איך שוין מיין עבר פאַרראַטן?

„געוואַלד, מיין קינד!“ צעצייגט זיך מיין מאַמע מיט פאַרשטיקטן קול, מיט אויגן פאַרצערטע. „וואָס זיצסטו און שווייגסטו“ האָט זי א טענה, זאָגסט דאָר שוין ווידער א וועלט א פאַרקערטע!“

כ'האָב צו דער וועלט א גאַנץ שוואַכע טענה, ווייל איך האָב געזינדיקט — איך בין עס מודה. געזינדיקט קעגן אייגענע טאַטע און מאַמע. ווייל דער וואָס שווייגט, דער איז דער הוטא!

געדענקט, אַז „זוכור“ איין מאל אין יאָר וועט ווייניק אַפּשוואַכן דעם שוואַכע מאַכט. קריבנות פון אוישוויין, פון נאַציסטרעאַר, שטייט אויף און וואכט ביי טאָג און ביי נאַכט!

